

Глава 5. Заходи захисту населення і територій та запобігання НС

5.1. Оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій

Загальні положення

Оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій (далі – оповіщення) є одним із основних заходів захисту населення від надзвичайних ситуацій і полягає у своєчасному доведенні відповідної інформації до органів управління цивільного захисту, сил цивільного захисту, суб'єктів господарювання, що належать до єдиної державної системи цивільного захисту, та населення і забезпечується шляхом:

сталого функціонування загальнодержавної, територіальних, місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій, спеціальних, локальних та об'єктових систем оповіщення;

використання телекомунікаційної мережі загального користування, у тому числі мобільного (рухомого) зв'язку, відомчих телекомунікаційних мереж суб'єктів господарювання, а також мереж загальнонаціонального, регіонального та місцевого радіомовлення і телебачення та інших технічних засобів передавання (відображення) повідомлень;

автоматизації процесу передачі сигналів і повідомлень про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій;

функціонування на об'єктах підвищеної небезпеки автоматизованих систем раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення у разі їх виникнення;

функціонування в населених пунктах, а також в місцях масового перебування людей сигнально-гучномовних пристроїв та електронних інформаційних табло для передачі інформації з питань цивільного захисту;

застосування пересувних сигнально-гучномовних пристроїв.

Для виконання завдань оповіщення в Україні функціонує автоматизована система централізованого оповіщення (далі - АСЦО), до складу якої входять загальнодержавна, територіальні, місцеві АСЦО, що функціонують на державному, регіональному та місцевому рівнях відповідно, а також спеціальні, локальні та об'єктові системи оповіщення. Системи оповіщення усіх рівнів забезпечують передачу інформації з використанням спеціальної апаратури оповіщення, мереж загальнонаціонального радіомовлення і телебачення, телефонного зв'язку.

Оповіщення центральних органів державної влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, а у разі необхідності – населення країни здійснюється загальнодержавною АСЦО.

Відповідальність за утримання у постійній готовності загальнодержавної АСЦО покладено на ДСНС України.

Територіальні АСЦО забезпечують прийом сигналів і повідомлень від загальнодержавної системи та здійснюють оповіщення районних державних адміністрацій, виконавчих органів міських рад, суб'єктів господарювання та сил цивільного захисту, що включені в територіальну схему оповіщення, а також, у разі необхідності, населення, що проживає на території регіону.

Місцеві АСЦО забезпечують прийом сигналів і повідомлень від територіальної системи та здійснюють оповіщення сільських та селищних рад, суб'єктів господарювання та населення району, міста.

Схема процесу оповіщення на державному рівні наведена на рис. 5.1.

Спеціальні системи оповіщення функціонують на гідротехнічних спорудах і територіях, які потрапляють у зону катастрофічного затоплення, уздовж аміакопроводів, магістральних і відвідних нафто-, газопроводів, на атомних електростанціях і територіях у 30-км зоні навколо атомної електростанції (50-км зоні для Запорізької АЕС) для оповіщення чергових служб з питань цивільного захисту, персоналу об'єктів та населення, яке знаходиться в зоні можливого ураження.

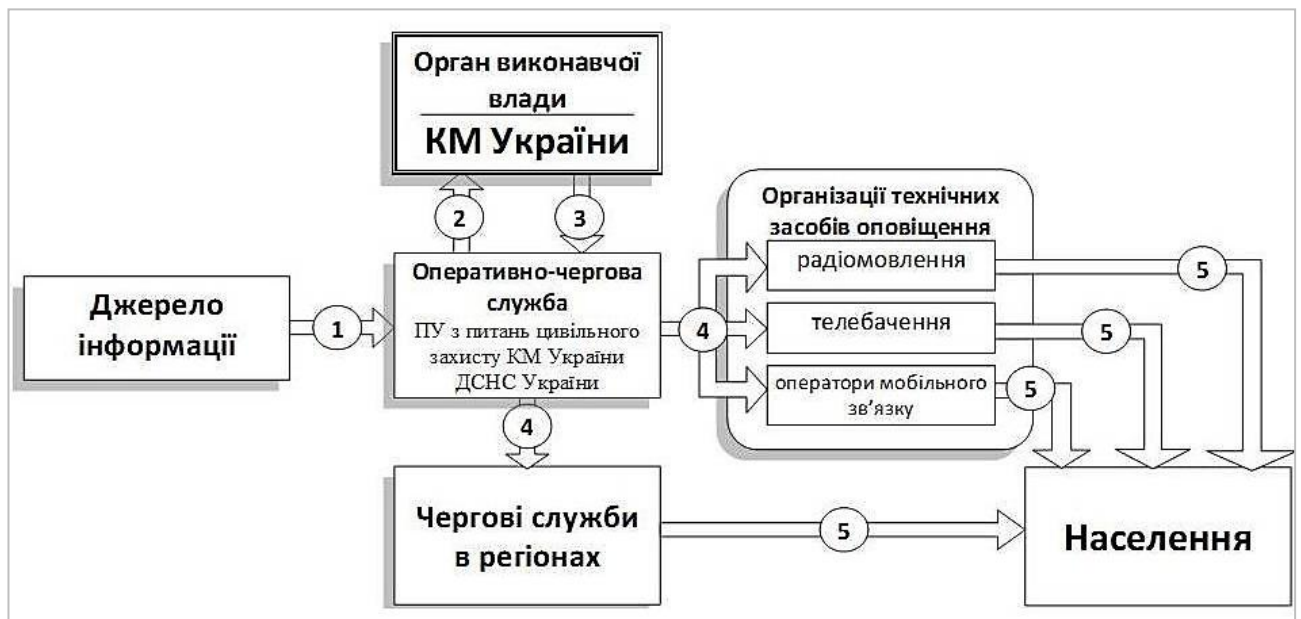

Рисунок 5.1 - Схема процесу оповіщення на державному рівні

Локальні системи оповіщення функціонують на об'єктах, що за певних обставин можуть створити реальну загрозу виникнення аварії, зона можливого ураження від яких може поширюватися на населені пункти або території інших підприємств, установ і організацій, для оповіщення керівництва і персоналу таких об'єктів, а також населення, яке проживає в зонах можливого ураження та інших підприємств, які розміщені в цих зонах.

Об'єктові системи оповіщення функціонують на об'єктах, які за певних обставин можуть створити реальну загрозу виникнення аварії, зона можливого ураження від якої не виходить за їх територію, а також у місцях з масовим перебуванням людей (навчальних та лікувальних закладах, спортивних та торговельно-розважальних комплексах, вокзалах, пляжах, зонах масового відпочинку тощо) для оповіщення керівництва і персоналу таких об'єктів та людей, які перебувають у таких місцях.

Спеціальні, локальні та об'єктові системи оповіщення повинні функціонувати у комплексі з автоматизованими системами раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення і організаційно та технічно включені до територіальних та місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення.

Стан територіальних систем оповіщення

Волинська область

Територіальна система оповіщення області перевірена, працює надійно. Заходи щодо організації зв'язку та оповіщення забезпечують управління системою цивільного захисту та оповіщення керівного складу і населення у заплановані терміни.

Відповідно до укладених угод для оповіщення населення у разі загрози та/або виникнення надзвичайних ситуацій будуть залучатися Волинська обласна державна телерадіокомпанія та ТРК «Аверс».

На експлуатаційно-технічне обслуговування системи оповіщення органів управління цивільного захисту та населення впродовж 2014 року з обласного бюджету виділялося і профінансовано 240 тис. грн, відповідна сума запланована і на 2015 рік.

Київська область

Показники забезпечення стійкого функціонування систем оповіщення

Оповіщення населення районів та міст Київської області здійснюється по системі «Сигнал-ВО», яка збудована згідно з вимогами Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 15.02.1999. № 192, на базі апаратури, яка розміщена в 11 центрах і 15 цехах електрозв'язку Київської обласної

філії, підрозділах спеціалізованого зв'язку ПАТ «Укртелеком» та інших підприємств й організацій області. Апаратура і обладнання обласної системи оповіщення розташована на 106 підприємствах електрозв'язку в 1 182 населених пунктах області, 25 районних (міських) управліннях ГУ МВС України в Київській області, міському та заміському пунктах управління.

Всього система оповіщення області об'єднує 922 блоки апаратури: П-159, (П-157), П-160, П-164 та Р-413, які постійно підключенні до електроживлення та знаходяться в стані готовності до дій за призначенням. Для оповіщення керівного складу цивільного захисту області встановлено 49 стояків циркулярного виклику П-164Ц, на які підключено 2 191 абонент (монтована ємність 4 120 абонентів). Для доведення до населення сигналу оповіщення «Увага всім» використовується 225 радіотрансляційних вузлів, до яких підключено 62 905 радіоточок, 176 вуличних гучномовців (з них 147 у робочому стані, що складає 83,5 %) та 83 електросирени (з них 55 у робочому стані, що складає 66 %). Площа покриття обласної системи оповіщення «Сигнал-ВО» складає 20,7 %.

Керівний склад ЦЗ області, члени постійної комісії з питань ТЕБ та НС облдержадміністрації, евакокомісії області і особовий склад ДЦЗ КОДА оповіщаються оперативним черговим ДЦЗ Київської ОДА та його помічником по системі багатоканального мовного оповіщення «АРТИС», керівний склад міста Біла Церква оповіщається по системі «Орех-О».

Радіотрансляційні мережі і радіотрансляційні станції дозволяється використовувати для передачі формалізованих сигналів оповіщення «Повітряна тривога», «Відбій повітряної тривоги», «Хімічне зараження», «Радіоактивне зараження». Ці сигнали передаються тільки для органів цивільного захисту.

У кожному районному центрі області та містах обласного значення встановлено комплекс апаратури П-164, який дає змогу проводити оповіщення керівного складу і населення цього району (міста). Керівний склад ЦЗ оповіщається по телефону з застосуванням стояків циркулярного виклику П-164, оповіщення проводиться від оперативного чергового районного (міського) відділу ГУ МВС України в Київській області з виносного пульта управління П-164-У та центру (цеху) електрозв'язку Київської обласної філії ПАТ «Укртелеком» або дистанційно оперативним черговим. У систему оповіщення Київської області включена територія 30-ти км зони відчуження та Чорнобильської АЕС.

Для привертання уваги населення перед передачею мовленнєвої інформації за допомогою апаратури П-164-Е та П-164-А проводиться запуск електросирен за сигналом «Увага всім». Приводяться в готовність радіотрансляційні вузли, станції радіомовлення та телебачення.

Дистанційний запуск радіотрансляційних вузлів (переключення програм радіомовлення) здійснюється апаратурою П-164-Р. Прийом передача команд на виконавчі пристрої здійснюється апаратурою П-164-П та П-164-Д (шестикомандні передавачі). У місті Біла Церква та в 16 районах області на договірних умовах з телекомпаніями оповіщення населення по телебаченню. Апаратура П-160 працює по задіяних каналах зв'язку та лініях БЗ. Апаратура П-159 працює по орендованих 2-х телеграфних і 1-му технічному каналах зв'язку.

Фактично система оповіщення Київської області не в повному обсязі виконує свої функції. Для функціонування автоматизованої системи централізованого оповіщення використовується апаратура, що вичерпала ресурс експлуатації і знята з виробництва, потребує значних матеріальних затрат на експлуатаційно-технічне обслуговування, морально застаріла, несумісна з цифровими системами зв'язку;

Показники стану забезпечення об'єктів підвищеної небезпеки (далі – ОПН) локальними системами оповіщення наведені в таблиці 5.1.

Заходи, спрямовані на забезпечення стійкого функціонування систем оповіщення населення

На технічне обслуговування апаратури оповіщення потреба в коштах становить 286 936,44 грн, за 2014 рік отримано 145 000 грн.

Залишається невирішеним питання щодо погашення заборгованості перед СЕЗ ПАТ «Укртелеком». Загальна сума заборгованості, за період 2007-2014 роки, складає 1 102 792,70 грн.

Таблиця 5.1 - Показники створення локальних систем оповіщення (ЛСО) на ОПН

Тип ОПН	Усього об'єктів, %		Мають ЛСО (% від загальної кількості)	
	минулий рік	звітний рік	минулий рік	звітний рік
Радіаційно-небезпечні	100	100	100	100
Хімічно-небезпечні	84	84	79	79
Гідротехнічні споруди	100	100	100	100

Останню річну комплексну технічну перевірку регіональної системи оповіщення з практичним запуском стійок централізованого виклику (СЦВ), електросирен – з подачею сигналу «Увага всім» та включенням радіотрансляційної мережі і передачею мовного повідомлення проведено 13 листопада 2014 року відповідно до Плану-графіка Київської ОДА.

Розвиток систем зв'язку

З метою удосконалення та розвитку регіональної системи централізованого оповіщення рішенням обласної ради затверджено Регіональну цільову програму захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на 2014-2017 роки. Загальна вартість витрат на реконструкцію регіональної системи централізованого оповіщення складає 1 600 000,00 грн.

Для поліпшення інформаційного забезпечення населення області з директорами теле- і радіомовних компаній, розташованих на території міст та районів укладено договори про співробітництво та затверджено спільні інструкції про порядок оповіщення населення на випадок виникнення необхідності в оповіщенні населення у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій по каналах телебачення і радіомовлення.

Проведено закладку фонограми на електронних носіях і друкованих текстів звернень щодо найбільш вірогідних надзвичайних ситуацій в запечатаних конвертах на радіотрансляційних вузлах, апаратних радіомовлення та студіях телебачення, які повинні використовуватись у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій, а також у разі виходу з ладу апаратури оповіщення або аварій на лініях зв'язку та в особливий період черговим персоналом компанії.

Показники стану оповіщення наведені в таблицях 5.2 та 5.3.

Таблиця 5.2 - Характеристика охоплення населення засобами системи централізованого оповіщення (СЦО)

Населені пункти	Усього населених пунктів	Проживає населення, тис. осіб	Населених пунктів, включених у СЦО
Райцентри	25	833,288	25
Міста обласного значення	12	439,308	6
Разом	38	872,596	31

На теперішній час з операторами радіомовних компаній не вирішено питання щодо встановлення вуличних гучномовців на зупинках громадського транспорту, ринках, стадіонах, супермаркетах.

Таблиця 5.3 - Характеристика стану оповіщення населення

Населення	Охоплення населення різними засобами оповіщення, %				
	Сиренами	Дротовим мовленням	Радіомовленням	Телемовленням	Стільниковим зв'язком
Міське та сільське	66	83	86,5	95,6	91,1

Херсонська область

Показники забезпечення стійкого функціонування систем оповіщення

Згідно з вимогами Кодексу цивільного захисту України оповіщення керівного складу органів виконавчої влади, відповідних органів цивільного захисту, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та населення про загрозу і виникнення НС у мирний час та в особливий період, а також постійне інформування їх про обстановку в зоні можливого ураження покладається на територіальні органи з питань цивільного захисту (оперативного чергового управління з питань цивільного захисту облдержадміністрації (далі – ОЧ управління).

Сигнали, оперативну інформацію про введення вищих ступенів готовності, проведення евакозаходів, про загрозу або виникнення НС ОЧ управління від оперативно-чергової служби ДСНС України (система «Габардин») отримує:

апаратурую автоматизованого оповіщення П-160-У;

апаратурую Р-413;

в радіомережах ДСНС;

в абонентській телеграфній мережі загального користування (АТА);

автоматичною телефонною мережею (АТС);

засобами факсимільного та комп'ютерного зв'язку.

Інформацію про загрозу або виникнення НС на аміакопроводі «Тольятті-Одеса» ОЧ управління отримує по апаратурі П-160-А від диспетчерської служби ВАТ «Трансаміак».

Інформацію про загрозу прориву греблі Дніпровського каскаду гідроспоруд та загрозу катастрофічного затоплення, форсованого скиду водосховищ ОЧ управління отримує від начальника зміни Каховської ГЕС по апаратурі П-160-Д.

Оповіщення керівного складу облдержадміністрації, Херсонського міськвиконкому, райвиконкомів м. Херсона, відповідних комісій з питань ТЕБ та НС, працівників управління з питань ЦЗ ОДА, управління з питань НС та ЦЗН м. Херсона, відділів з питань НС та ЦЗН міських районів м. Херсона, керівного складу ГУ ДСНС проводиться ОЧ управління за допомогою апаратури централізованого оповіщення «Орех-О».

Оповіщення керівного складу райдержадміністрацій, комісій з питань ТЕБ та НС, органів місцевого самоврядування м. Нова Каховка та сільських районів здійснюється ОЧ управління дистанційно за допомогою апаратури П-160-ВО циркулярно або вибірково всіх районів чи місцево за допомогою включенням стійок централізованого виклику в районних цехах електрозв'язку згідно зі складеними списками.

Доведення сигналів та інформації до голів міськвиконкомів м. Каховка, м. Нова Каховка, голів райвиконкомів міських районів м. Херсона, голів райдержадміністрацій сільських районів області проводить ОЧ управління по внутрішній обласній системі оповіщення «Сигнал-ВО» (апаратура П-160-ВО) через чергових відповідних райвідділів УМВС в області та телеграмами категорії «Стріла» через начальника зміни обласної телефонно-телеграфної станції, які доводяться до посадових осіб через районні цехи електрозв'язку.

Обласні спеціалізовані служби ЦЗ оповіщаються ОЧ управління по прямим телефонам та через мережу АТС. Об'єкти народного господарства, міські та районні служби ЦЗ оповіщаються відповідними відділами з питань НС та ЦЗН.

Оповіщення населення області здійснюється дистанційно за допомогою електросирен, мережі дротового радіомовлення, телебачення, мовних радіостанцій.

Терміновій інформації, що передається хімічно небезпечними об'єктами управлінням з питань ЦЗ ОДА, передусє уривчасте звучання електросирен, що означає «Увага всім». Тексти звернень до населення передаються державною та російською мовами, що записані на магнітні носії та надруковані. Населення м. Херсона отримує сигнал «Увага всім» за допомогою 54 електросирен, які вмикаються в ручному режимі за командою диспетчера управління з питань НС та ЦЗН м. Херсона, якщо отримано відповідний сигнал від ОЧ управління з питань ЦЗ ОДА, диспетчерських служб хімічно небезпечних об'єктів. Оповіщення населення м. Херсона

проводиться через центр телекомунікаційних послуг ПАТ «Укртелеком» - 19 РТВ, які дистанційно перемикаються на програму ЦЗ за допомогою апаратури П-160-ВО ОЧ управління. Всього у м. Херсоні 16 830 радіоточок, з них у населення – 14 597.

Населення м. Нова Каховка, сільських районів області отримує сигнал «Увага всім» за допомогою електросирен, які розміщені у м. Нова Каховка (15 електросирен) та у сільських районах області (55 електросирен). Сирени включаються дистанційно за допомогою апаратури П-160-ВО циркулярно по всіх районах або вибірково по районах ОЧ управління. Електросирени хімічно небезпечних об'єктів включаються диспетчерами цих об'єктів у разі виникнення НС.

Оповіщення населення м. Нова Каховка та сільських районів оповіщається через радіотрансляційну мережу районних радіотрансляційних вузлів (103 РТВ), які дистанційно переключаються ОЧ управління за допомогою апаратури П-160-ВО. Оповіщення населення кожного району можливе по мережі РТВ з відповідних районних цехів електрозв'язку. Населення м. Н. Каховка та сільських районів області оповіщається за допомогою 15 862 радіоточок.

Крім того, населення області оповіщається через мережу телебачення за допомогою апаратури П-160-ВО, яка дистанційно перемикає на програму ЦЗ програму УТ-1. Мережа телебачення охоплює 100 % території області.

Забезпеченість ОПН локальними системами оповіщення наведено у табл. 5.4.

Таблиця 5.4 - Показники створення локальних систем оповіщення (ЛСО) на ОПН

Тип ОПН	Усього об'єктів (%)		Усього ЛСО (% від загальної кількості)	
	минулий рік	звітний рік	минулий рік	звітний рік
Ядерно та радіаційно-небезпечні	-	-	-	-
Хімічно небезпечні	23 (100 %)	20 (100 %)	5 (21,7 %)	6 (30 %)
Гідротехнічні споруди	1 (100 %)	-	1 (100 %)	-

Характеристики повноти охоплення населення засобами системи централізованого оповіщення, локальними системами оповіщення та стану оповіщення населення, а також наявність систем оповіщення в місцях масового скупчення населення наведені в таблицях 5.5 - 5.7.

Таблиця 5.5 - Характеристика охоплення населення засобами системи централізованого оповіщення (СЦО)

Тип населеного пункту	Кількість населених пунктів	Проживає населення, тис. осіб	Кількість населених пунктів, включених до СЦО	Охоплення оповіщенням населення		
				усього, тис. осіб	за 5 хв, %	за 30 хв, %
Міста	10	656,222	10	656,222	60 %	80 %
Райцентри	22	-	2	-	-	-
Сільські поселення	658	416,342	37	110,210	60 %	80 %
Разом	690	1,072,564	49	766,432	60 %	80 %

Запорізька область

Показники забезпечення стійкого функціонування систем оповіщення

В Запорізькій області надійно функціонує автоматизована система централізованого оповіщення (АСЦО) «Сигнал - ВО». Передача (прийом) розпоряджень (сигналів) з питань цивільного захисту здійснюється технічними засобами комплексу апаратури «Осінь» (П-160) та

засобами телеграфного зв'язку (телеграми за паролем «Стріла»). Приведення в готовність органів управління і всієї системи цивільного захисту забезпечується через штатну оперативну чергову службу пункту управління силами цивільного захисту області. У містах та районах області доведення оперативної інформації до керівного складу та служб цивільного захисту покладено на чергових місцевих підрозділів МНС України.

Таблиця 5.6 - Характеристика охоплення населення локальними системами оповіщення (ЛСО) ОПН

Об'єкти підвищеної безпеки	Усього ОПН, од.	Проживає населення, тис.чол.	Створено ЛСО	Кількість населення, охопленого ЛСО, тис.чол.
Хімічно-небезпечні	20	110,210	1	110,210
Гідровузли (зони затоплення)	-	-	-	-
Ядерно- й радіаційно-небезпечні	-	-	-	-
Інші ОПН	133	-	-	-
Разом	153	110,210	1	110,210

Таблиця 5.7 - Характеристика стану оповіщення населення

Тип населених пунктів	Охоплення населення різними засобами оповіщення, %				
	Сиренами	Дротовим мовленням	Радіо-мовленням	Теле-мовленням	Стільниковим зв'язком
Міського	100 %	-	30 %	100 %	-
Сільського	50 %	-	10 %	100 %	-
Разом	75 %	-	20 %	100 %	-

З метою скорочення термінів проходження інформації, підвищення ступеня її достовірності впроваджена система пакетів із закладеними в них сигналами. Перелік сигналів (команд) на введення в дію розпоряджень на приведення органів управління та сил цивільного захисту у вищі ступені готовності та здійснення інших заходів, пакети, а також інструкції про порядок дій щорічно уточнюються (переробляються та доповнюються). Тривалість проходження оперативної інформації від оперативного чергового служби управління силами цивільного захисту області до керівників та служб цивільного захисту міст і районів області не повинна перевищувати 5 хв. Оповіщення населення про загрозу та виникнення НС здійснюється оперативним черговим управління силами цивільного захисту області шляхом використання автоматизованої системи оповіщення із залученням засобів масової інформації, а саме: телебачення (канали «Інтер», УТ-1, УТ-2), обласного радіо та комерційних каналів радіомовлення.

Для привертання уваги населення до засобів інформації вмикаються електричні сирени. Структурою автоматизованої системи централізованого оповіщення області передбачена можливість місцевого запуску засобів оповіщення про виникнення НС на підлеглих територіях за рішенням керівництва міста (району). Передбачене вибіркоче оповіщення населення про:

виникнення радіаційної аварії – для населення 50-км зони навколо Запорізької АЕС, а саме: Василівського, Михайлівського, Велико-Білозерського, Запорізького, Веселівського районів;
загрозу катастрофічного затоплення населення Вільнянського, Запорізького, Василівського, Кам'янсько-Дніпровського районів, м. Запоріжжя;
аварію на аміакопроводі Тольяті-Одеса для населення Вільнянського району.

Для більш оперативного оповіщення населення, яке мешкає в зонах можливого ураження навколо ХНО Запорізької області, побудовані локальні системи оповіщення (ЛСО), які

залучаються за рішенням керівників (начальників ЦЗ) цих об'єктів. На теперішній час не повністю обладнані ЛСО на окремих ХНО: у м. Запоріжжі (м'ясокомбінат, пивзавод № 1); у м. Мелітополі (м'ясокомбінат, пивзавод), у Якимівському районі (підприємство «Моліс»). Склався незадовільний стан щодо подання електросиренами нового попереджувального сигналу оповіщення ЦЗ населенню **«Увага всім!»**, особливо в сільській місцевості.

Миколаївська область

Показники забезпечення стійкого функціонування систем оповіщення

Обласна система централізованого оповіщення «Сигнал-ВО» побудована на базі апаратури оповіщення П-160 та П-164, яка розташована на міському і позаміському пунктах управління цивільного захисту області, в підрозділах МФ ПАТ «Укртелеком», міських та районних відділах УМВС України у Миколаївській області та знаходиться у постійній готовності і забезпечує доведення сигналів та інформації з питань цивільного захисту до органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій і населення області.

Організаційно апаратуру оповіщення створено на базі 4-х центрів телекомунікаційних послуг та 19-ти станційно-лінійних дільниць телекомунікаційних послуг, підприємств зв'язку обласного центру, які об'єднують 461 міську та сільську АТС на 314 401 номер, з них задіяні 228,1 тис. номерів, 220 радіотрансляційних вузлів до яких підключено 228 вуличних гучномовців та 8 590 радіоточок, телепередавачі та радіопередавачі, 88 стійок СЦВ ємністю на 3 520 абонентів та 244 електросирени.

Управління системою оповіщення здійснюється централізовано від відповідального чергового управління з питань надзвичайних ситуацій Миколаївської облдержадміністрації.

Системою оповіщення охоплені всі міста і населені пункти області, об'єкти господарської діяльності та Южно-Українська АЕС.

Оповіщення керівного складу області здійснюється на квартирні та службові телефони, які включені в стійки циркулярного виклику та мобільні телефони.

Працездатність та технічне обслуговування апаратури оповіщення забезпечується центром технічної експлуатації № 7 Філії спеціалізованого зв'язку ПАТ «Укртелеком». Згідно з договорами, укладеними з ФСЕЗ ПАТ «Укртелеком», і затвердженими графіками заплановано та проводяться усі види технічного обслуговування, щоденні й щомісячні технічні перевірки її готовності.

Протягом 2014 року, щомісячно, проводились перевірки з практичним запуском обласної системи оповіщення, 37 радіотренувань в радіомережах ДСНС України. У листопаді 2014 року проведено річну комплексну технічну перевірку системи оповіщення з подачею всіх команд. За результатами перевірки з'ясовано:

система оповіщення цивільного захисту Миколаївської області знаходиться в справному стані та спроможна забезпечити своєчасне доведення сигналів й інформації до керівного складу та населення області;

для функціонування автоматизованої системи централізованого оповіщення використовується апаратура, що вичерпала ресурс експлуатації і знята з виробництва, потребує значних матеріальних витрат на експлуатаційно-технічне обслуговування, морально застаріла, несумісна з цифровими системами зв'язку;

автоматизована система централізованого оповіщення цивільного захисту потребує модернізації з використанням сучасних технологій.

Проводиться робота щодо відновлення працездатності електросирен.

Технічні засоби системи оповіщення підтримуються в готовності шляхом планових заходів і постійного експлуатаційно-технічного обслуговування.

З метою удосконалення та розвитку територіальної системи централізованого оповіщення згідно з рішенням обласної ради від 21 грудня 2012 року № 4 затверджено Регіональну цільову програму захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на 2013-2017 роки. Програмою передбачено реконструкцію територіальної системи

централізованого оповіщення. Загальна вартість витрат на реконструкцію територіальної системи централізованого оповіщення складає понад 22 млн. грн.

Для поліпшення інформаційного забезпечення населення області з директорами теле- і радіомовних компаній, розташованих на території міст та районів, укладено договори про співробітництво та затверджено спільні інструкції про порядок оповіщення населення на випадок виникнення необхідності в оповіщенні населення у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій по каналах телебачення і радіомовлення.

Проведено закладку фонограм на електронних носіях і друківаних текстів звернень щодо найбільш вірогідних надзвичайних ситуацій в запечатаних конвертах на радіотрансляційних вузлах, апаратних радіомовлення та студіях телебачення, які повинні використовуватись у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій, а також при виході з ладу апаратури оповіщення або аваріях на лініях зв'язку та в особливий період черговим персоналом компанії.

На даний час з операторами радіомовних компаній вирішується питання щодо встановлення вуличних гучномовців на зупинках громадського транспорту, ринках, стадіонах, супермаркетах. Станом на 01.01.2015 року у м. Миколаєві встановлено 102 вуличних гучномовці.

Забезпечено цілодобову готовність апаратури оповіщення П-160 та Р-413, радіозасобів, засобів телеграфного і телефонного зв'язку. Протягом 2014 року було прийнято 13 тренувальних (перевірочних) сигналів та один контрольний сигнал (16.10.2014), які передавалися оперативно-черговою службою ДСНС України з метою перевірки готовності органів управління до дій за призначенням по системі централізованого бойового управління цивільного захисту України «Габардин». Щотижнево, у вівторок, протягом 2014 року вони брали участь у проведенні радіотренувань у радіомережі № 7011 ДСНС України.

На території області розташовано 614 ПНО та ОПН, з яких 515 (83 %) зареєстровано в державному реєстрі ПНО.

За результатами ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки на території області визначено 158 ОПН, що становить 25 % від загальної кількості ПНО. Згідно з правилами улаштування, експлуатації та технічного обслуговування систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення людей у випадку їх виникнення у Миколаївській області підлягають обладнанню зазначеними системами 158 об'єктів.

Станом на 01 січня 2015 року керівниками (власниками) 64 об'єктів розроблено та відповідно узгоджено графіки впровадження зазначених локальних систем, укладено угоди зі спеціалізованими організаціями і здійснено передплату на розроблення технічних умов на проектування локальних систем. Для 47 об'єктів (26 %) технічні умови погоджено органом державного нагляду у сфері пожежної та техногенної безпеки, для 45 (25 %) – розроблена відповідна проектна документація. На 41 об'єкті (17 %) локальні системи змонтовано. Прийнято в експлуатацію 21 (11 %) локальну систему.

Показники створення локальних систем та характеристики стану систем оповіщення наведено у табл.5.8 - 5.12.

Таблиця 5.8 - Показники створення локальних систем оповіщення (ЛСО) на ОПН

Тип ОПН	Усього об'єктів, %		Мають ЛСО (% від загальної кількості)	
	минулий рік	звітний рік	минулий рік	звітний рік
Ядерно- та радіаційно-небезпечні	1/100	1/100	1/100	1/100
Хімічно-небезпечні	21/100	21/100	18/85,71	18/85,71
Гідротехнічні споруди	-	-	-	-

Таблиця 5.9 - Характеристика охоплення населення засобами системи централізованого оповіщення (СЦО)

Тип населених пунктів	Кількість населених пунктів	Проживає населення, тис. осіб	Кількість населених пунктів, включених до СЦО	Охоплення оповіщенням населення, тис.осіб./ % забезпечення		
				усього	за 5 хв.	за 30 хв.
Міста	5	647,891	5	564,96/87,2	41,326/6,37	523,634/80,82
Райцентри	19	155,545	19	116,814/75,1	38,556/24,78	78,258/50,31
Сільські поселення	889	362,371	403	196,078/54,1	15,097/4,17	180,981/49,94
Разом	917	1165,807	427	877,852/75,3	94,979/8,15	782,873/67,15

Таблиця 5.10 - Характеристика охоплення населення локальними системами оповіщення (ЛСО) ОПН

Об'єкти підвищеної небезпеки	Усього ОПН, од.	Проживає населення, тис. осіб	Створено ЛСО	Кількість населення, охопленого ЛСО, тис. осіб
Хімічно небезпечні	21	60,830	18	51,752
Гідровузли (зони затоплення)	-	-	-	-
Ядерно й радіаційно небезпечні	1	145,708	1	106,131
Інші ОПН	136	17,043	23	2,993
Разом	158	233,581	41	160,876

Таблиця 5.11 - Характеристика стану оповіщення населення

Населення	Охоплення населення різними засобами оповіщення, %				
	Сиренами	Дротовим мовленням	Радіомовленням	Телемовленням	Стільниковим зв'язком
Міське	87,2	0,5	100	100	100
Сільське	35,1	1,5	56,1	75,4	76,3
Разом	75,1	0,06	72,3	82,5	81,7

Таблиця 5.12 - Наявність систем оповіщення в місцях масового скупчення населення

Показники	Кількість, од.
Усього	161
з них створено у звітному році	26
в тому числі: на автомобільних вокзалах	3
на залізничних вокзалах	5
на стадіонах	1
в інших місцях	126

Одеська область

Показники забезпечення стійкого функціонування систем оповіщення

Для технічного забезпечення оповіщення керівного складу і населення під час виникнення

надзвичайних ситуацій, організації зв'язку в районах їх ліквідації організована спеціалізована служба оповіщення та зв'язку ЦЗ на базі підприємств електрозв'язку Одеської філії ПАТ «Укртелеком», Одеської обласної державної телерадіокомпанії (ОДТРК), Одеського державного телерадіопередавального центру (ОДТРПЦ), яка функціонує і підтримується в постійній готовності.

Для оповіщення населення Комінтернівського та Березівського районів області у разі аварії на аміакопроводі організовано оповіщення на базі апаратури П – 160 – П – 164. Крім того, на території Комінтернівського та Березівського районів з червня 2007 року введено в експлуатацію новітню систему оповіщення на базі транкінгового радіозв'язку.

Управління заходами ЦЗ в мирний час і на особливий період здійснюється з міського та позаміського запасних пунктів управління начальника ЦЗ області, де організовано цілодобове чергування оперативних чергових та чергових операторів.

З метою відпрацювання питань взаємодії 22-23.01.2014 проведено навчально-методичний збір з відповідальними за організацію оперативно – диспетчерської служби ЦЗ області. Проводилися щомісячні (одноденні) заняття з оперативними (відповідальними) черговими і їх помічниками пунктів управління начальника ЦЗ області.

Система оповіщення і зв'язку цивільного захисту Одеської області була створена ще в 50-60 роках минулого століття на базі обладнання, яке вже морально застаріло і вичерпало свій ресурс і, використовуючи його в сучасних умовах технічного прогресу, неможливо якісно довести інформацію до населення.

Рішенням Одеської обласної ради № 969-VI від 24.12.2013 затверджена Регіональна програма цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки Одеської області на 2014 – 2017 роки. Програмою передбачено проектування та створення регіональної автоматизованої системи централізованого оповіщення населення. Обсяги фінансування на 2014-2017 роки передбачені з обласного бюджету у сумі 20 593,0 тис. грн. Але кошти в обласному бюджеті на 2014 рік на ці заходи не були передбачені.

Заходи, спрямовані на забезпечення стійкого функціонування систем оповіщення населення

У звітному періоді на експлуатаційно – технічне обслуговування (ЕТО) засобів оповіщення та зв'язку ЦЗ області Державним бюджетом України виділено 500 тис. грн, в результаті чого укладено відповідний договір з філією спеціалізованого електрозв'язку ПАТ «Укртелеком».

Згідно з графіком, затвердженим головою облдержадміністрації, та з метою підтримання системи оповіщення ЦЗ в готовності до використання за призначенням проводяться щомісячні повні комплексні перевірки. Згідно з планом ДСНС України 12-13.11.14 проведена комплексна перевірка загальнодержавної та внутрішньої обласної системи оповіщення. Керуючись вимогами Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15.02.1999 № 192, 20 листопада 2014 року спільною комісією управління з питань надзвичайних ситуацій Одеської облдержадміністрації, Одеської філії ПАТ «Укртелеком», проведено комплексну перевірку стану системи оповіщення ЦЗ Одеської області «Сигнал – ВО». Комісія встановила, що апаратура внутрішньої обласної системи оповіщення ЦЗ знаходиться в працездатному стані, збоїв та відмов в роботі не було, проходження мовленнєвої інформації задовільне. Стан системи забезпечує своєчасне оповіщення й інформування населення про загрозу або виникнення НС та безперервне управління органами виконавчої влади і відповідних служб цивільного захисту області. Роботи з удосконалення та реконструкції системи оповіщення протягом 2014 року не проводились у зв'язку з відсутністю фінансування.

Розвиток систем зв'язку

Відповідно до плану роботи ДСНС України на 2014 рік в період з 13 по 15 травня та з 1 по 3 жовтня 2014 року проведено радіотренування польових вузлів зв'язку, а у серпні - стаціонарних вузлів зв'язку ГУ(У) ДСНС України.

Система оперативно-диспетчерського управління ГУ ДСНС України в Одеській області впроваджена у 100 % районних підрозділів області та експлуатується у тестовому режимі. В якості транспортного засобу використовуються канали віртуальної приватної мережі, що орендуються у ПАТ «Укртелеком».

Проводиться використання цифрової мережі зв'язку ДСНС України (система IP- телефонії). Також до зазначеної системи підключені усі районні підрозділи області. Робочі місця розгорнуті на пунктах зв'язку.

Проведено роботу з переведення підключення спеціалізованої «101» до відомчої цифрової автоматичної телефонної станції ГУ ДСНС в Одеській області з аналогового типу на цифровий, що дало можливість здійснювати автоматичне визначення номерів заявників в черговій зміні ОКЦ у м. Одесі.

У минулому році у ГУ ДСНС України в Одеській області проведено розгортання власної системи відеоконференцзв'язку, з використанням мережі інтернет. Щотижня проводяться апаратні наради за участю Котовського, Б.Дністровського, Ізмаїльського, Роздільнянського та Комінтернівського районних підрозділів.

Крім того, придбано обладнання для організації супутникового каналу передачі даних для використання у складі мобільної оперативної групи ГУ ДСНС в Одеській області. Впровадження у роботу цього обладнання дозволить використовувати відеоконференцзв'язок з місця ліквідації НС, де буде залучатися МОГ ГУ ДСНС.

Показники створення локальних систем та характеристики стану систем оповіщення наведено у таблицях 5.13 - 5.17.

Таблиця 5.13 - Показники створення локальних систем оповіщення (ЛСО) на ОПН

Тип ОПН	Усього об'єктів, %		Мають ЛСО (% від загальної кількості)	
	минулий рік	звітний рік	минулий рік	звітний рік
Ядерно та радіаційно-небезпечні	-	-	-	-
Хімічно небезпечні	30	30	90	90
Гідротехнічні споруди	-	-	-	-

Таблиця 5.14 - Характеристика охоплення населення засобами системи централізованого оповіщення (СЦО)

Населені пункти	Усього населених пунктів	Проживає населення, тис. осіб	Населених пунктів, включених у СЦО	Охоплення оповіщенням населення, тис. осіб/ %		
				усього	за 5 хв.	за 30 хв.
Міста	7	1284,3	5	1027,5/80	770,5/60	1027,5/80
Райцентри	26	306,06	26	244,8/80	183,3/60	244,8/80
Сільські поселення	1101	795,6	880	663,5/80	477,6/60	663,5/80
Разом	1134	2385,96	909	1935,8/80	1431,4/60	1935,8/80

Житомирська область

Показники забезпечення стійкого функціонування систем оповіщення

До складу територіальної системи централізованого оповіщення цивільного захисту області входить :

111 електросирен для оповіщення населення області про виникнення або загрозу

виникнення надзвичайних ситуацій природного або техногенного характеру та 78 сирен автономного включення. За підсумками комплексної технічної перевірки (13.11.2014) спрацювало 94 електросирени, що становить 85 %: Відсоток оповіщення населення в містах області складає: в Житомирі 87 %, в Коростені 80 %, Новоград-Волинському 85 %, в Бердичеві 90 %. Значно меншим є відсоток оповіщення населення в сільській місцевості;

радіотрансляційні вузли - 122 сільських та 23 міських, що забезпечують трансляцію на 34 528 точки дротового радіомовлення, по яких доводиться інформація про порядок дій населення у разі виникнення надзвичайних ситуацій. Разом з тим діє мережа гучномовців, розміщених в місцях масового перебування населення, а саме в торговельних центрах та ринках, на залізничних і автовокзалах, у паркових зонах та місцях відпочинку, яка забезпечує оповіщення 73 % населення області;

стійки циркулярного виклику – 28 комплектів, що використовуються для оповіщення керівного складу райдержадміністрацій, на пункті управління облдержадміністрації використовується багатоканальна система термінового виклику «ОЛЬХА» – для оповіщення керівного складу облдержадміністрації, обласних комісій ТЕБ і НС, евакокомісії та працівників департаменту. В м. Житомирі для цих цілей використовується система «Атріс».

Таблиця 5.15 - Характеристика охоплення населення локальними системами оповіщення (ЛСО) ОПН

Об'єкти підвищеної небезпеки	Усього ОПН, од.	Проживає населення, тис. осіб	Створено ЛСО	Кількість населення, охопленого ЛСО, тис. осіб
Хімічно небезпечні	39	565,31	39	508,7
Гідровузли (зони затоплення)	-	-	-	-
Ядерно й радіаційно-небезпечні	-	-	-	-
Інші ОПН	-	-	-	-
Разом	39	565,31	39	508,7

Таблиця 5.16 - Характеристика стану оповіщення населення

Населення	Охоплення населення різними засобами оповіщення, %				
	Сиренами	Провідним мовленням	Радіомовленням	Телемовленням	Стільниковим зв'язком
Міське	90	75	100	100	100
Сільське	85	45	90	80	90
Разом	87	60	95	90	93

Таблиця 5.17 - Наявність систем оповіщення в місцях масового скупчення населення

Показники	Кількість, од.
Усього	18
з них створено у звітному році	-
в тому числі: на автомобільних вокзалах	2
на залізничних вокзалах	4
на стадіонах	2
в інших місцях	10

Апаратура оповіщення, що використовується в діючій територіальній системі централізованого оповіщення, поставлена на чергування у 1990 році, вичерпала ресурс експлуатації і потребує технічного переоснащення. 29 травня 2014 року було проведено позачергову оперативну та 13 листопада комплексну технічну перевірку територіальної системи централізованого оповіщення. За підсумками цих перевірок комісія зробила висновок, що територіальна система централізованого оповіщення цивільного захисту області в основному готова до використання за призначенням.

Відповідно до Закону України «Про Загальнодержавну цільову програму захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на 2013-2017 роки» заплановано виділення коштів із місцевого бюджету в розмірі 22,222 млн. грн на кожен регіон. Але відсутність коштів унеможливило проведення розвитку та технічної модернізації системи централізованого оповіщення, тобто виконання зазначеної Програми.

Характеристика стану оповіщення наведено у табл.5.18.

Таблиця 5.18 - Характеристика стану оповіщення населення

Населення	Охоплення населення різними засобами оповіщення, %				
	Сиренами	Дротовим мовленням	Радіомовленням	Телемовленням	Стільниковим зв'язком
Міське	85	8	-	-	-
Сільське	-	-	-	-	-
Разом	85	8	-	-	-

Полтавська область

Питання оповіщення населення області та його інформування щодо можливої загрози виникнення надзвичайних подій (ситуацій) постійно знаходиться в полі зору органів місцевої влади та самоврядування

Показники створення локальних систем та характеристики стану систем оповіщення наведено у таблицях 5.19 - 5.23.

Таблиця 5.19 - Показники створення локальних систем оповіщення (ЛСО) на ОПН

Тип ОПН	Усього об'єктів, %		Мають ЛСО (% від загальної кількості)	
	минулий рік	звітний рік	минулий рік	звітний рік
Ядерно та радіаційно-небезпечні	-	-	-	-
Хімічно небезпечні	49	48	90	90
Гідротехнічні споруди	18	18	45	46

Таблиця 5.20 - Характеристика охоплення населення засобами системи централізованого оповіщення (СЦО)

Населені пункти	Усього населених пунктів	Проживає населення, тис. осіб	Населених пунктів, включених у СЦО	Охоплення оповіщенням населення, тис. осіб/ %		
				усього	за 5 хв.	за 30 хв.
Міста	15	896070	15	806463/90	806463/90 %	89627/10 %
Райцентри	25		25			
Сільські поселення	1805	553716	1805	387601/70	387601/70	166115/30
Разом	1845	1449786	1845	1159829/80	1159829/80	289957/20

Таблиця 5.21 - Характеристика охоплення населення локальними системами оповіщення (ЛСО) ОПН

Об'єкти підвищеної небезпеки	Усього ОПН, од.	Проживає населення, тис. осіб	Створено ЛСО	Кількість населення охопленого ЛСО, тис. осіб
Хімічно небезпечні	48	29,058	40	29,058
Гідровузли (зони затоплення)	1	89	5	70
Ядерно та радіаційно небезпечні	11	-	-	-
Інші ОПН	277	-	38	24,215
Разом	336	29.058	40	166

Таблиця 5.22 - Характеристика стану оповіщення населення

Населення	Охоплення населення різними засобами оповіщення, %				
	Сиренами	Дротовим мовленням	Радіомовленням	Телемовленням	Стільниковим зв'язком
Міське	90	45	70	95	90
Сільське	70	15	60	90	90
Разом	80	40	65	90	90

Системи оповіщення в місцях масового зосередження громадян в Полтавській області перевіряються постійно у відповідності з розробленим та затвердженим Планом регламентних робіт систем оповіщення в області. Повідомлення щодо можливої загрози виникнення надзвичайної події (ситуації) на автомобільних, залізничних вокзалах, стадіоні «Ворскла», території центрального колгоспного ринку, мототреку – проводиться за допомогою електросирен та гучномовців, що встановлені на цих об'єктах.

Таблиця 5.23 - Наявність систем оповіщення в місцях масового скупчення населення

Показники	Кількість, од.
Усього	6
з них створено у звітному році	4
в тому числі: на автомобільних вокзалах	1
на залізничних вокзалах	2
на стадіонах	1
в інших місцях	2

Рівненська область

Для оповіщення керівного складу та інформування населення про обстановку в зонах можливого ураження в області використовується автоматизована система централізованого оповіщення цивільного захисту "Сигнал-ВО" (далі - АСЦО). Апаратура, на якій побудована система (П-157, П-160, П-164), була введена в експлуатацію в період з 1976 по 1986 роки.

Зазначена апаратура морально застаріла, оскільки оповіщення керівного складу забезпечується через використання стаціонарних стійок циркулярного виклику, що встановлені у підрозділах ПАТ "Укртелеком".

Автоматизована система централізованого оповіщення області забезпечує своєчасне оповіщення керівного складу, органів управління, сил цивільного захисту, населення області про

загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій та постійне інформування про поточну обстановку начальника цивільного захисту області.

Для оповіщення населення до автоматизованої системи оповіщення підключено 73 об'єктових електросирени централізованого запуску та 137 гучномовців в населених пунктах області. До мережі дротового радіомовлення області включено 23 386 абонентських радіоточок. Оповіщення керівного складу цивільного захисту області, членів обласної, районних та міських постійних комісій з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, голів селищних та сільських рад здійснюється через автоматизовану систему оповіщення з автоматизованого робочого місця оперативного чергового за допомогою автододзвону на телефони стаціонарних і мобільних операторів зв'язку, яка дозволяє вчасно отримати і передати необхідні повідомлення. До автоматизованої системи централізованого оповіщення підключено 690 абонентів, в тому числі 138 абонентів у обласному центрі та 552 – в районах і містах області. Відпрацьована схема оповіщення керівного складу в ручному режимі через місцеву телефонну мережу та мережу оператора мобільного зв'язку «Київстар», за допомогою SMS повідомлень з пункту управління керівника з питань ЦЗ області (для SMS розсилок заведено 560 абонентів).

Практичні перевірки системи централізованого виклику зі стійок циркулярного виклику (СЦВ) абонентів, відбір радіотрансляційних вузлів (з передачею навчальної інформації ЦЗ) та запуск електросирен свідчать про те, що існуюча апаратура на теперішній час працездатна і готова до використання за призначенням. Однак утримання її в працездатному стані з кожним роком ускладнюється через технічні особливості та моральне зношення.

З метою проведення реконструкції територіальної автоматизованої системи централізованого оповіщення із заміною аналогової апаратури оповіщення на цифрову прийнята Програма реконструкції, удосконалення та розвитку територіальної автоматизованої системи централізованого оповіщення цивільного захисту Рівненської області «Сигнал-ВО» на 2011-2017 роки. Основною метою Програми є безпека населення і територій, підвищення рівня їх захисту від впливу шкідливих техногенних, природних та екологічних факторів за рахунок реконструкції та підвищення ефективності функціонування регіональної централізованої системи оповіщення та зв'язку, створення умов для своєчасного та якісного виконання завдань особливого періоду. На реалізацію заходів Програми заплановано виділити 28 млн. 610 тис. грн із обласного, районних та місцевих бюджетів і коштів підприємств, зокрема 1 млн. 330 тис. грн з обласного бюджету.

З метою виконання заходів Програми в області виконані роботи з проектування та встановлення автоматизованого робочого місця оперативного чергового управління з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення Рівненської обласної державної адміністрації та блоків оповіщення універсальних для перехоплення FM-радіостанцій на Антопільській радіотелевізійній передавальній станції, радіотелевізійних передавальних центрах в м. Дубровиця, м. Кузнецовськ та смт. Зарічне (всього відбору підлягає 5 FM-радіостанцій, які працюють на території області, та телеканал Перший національний УТ-1 для оповіщення населення м. Кузнецовська і прилеглих територій).

Минулого року проведено встановлення блоку оповіщення універсального для перехоплення FM-станцій, вузлів ТБ, удосконалення автоматизованого робочого місця оперативного чергового пункту управління начальника цивільного захисту області.

У 2014 році з обласного бюджету виділено кошти в сумі 80 тис. грн, за які влаштовано автоматизоване робоче місце диспетчера та встановлено блоки оповіщення універсальні на позаміському пункті управління.

На сьогодні відношення площі покриття наявною системою оповіщення до площі населених пунктів області становить 87 %.

У Рівненській області на обліку знаходиться 463 потенційно небезпечних об'єкти, з яких за результатами проведеної ідентифікації 182 відноситься до об'єктів підвищеної небезпеки.

Крім того, в області підлягають обладнанню системами раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення людей у разі їх виникнення 182 об'єкти підвищеної небезпеки. На 67 (36,8 %) ОПН розроблені та погоджені технічні завдання та робочі проекти на влаштування зазначених систем.

На теперішній час системи раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення людей у разі їх виникнення змонтовані на 14 (7,7 %) ОПН.

Закарпатська область

Показники забезпечення стійкого функціонування систем оповіщення

Система централізованого оповіщення в Закарпатській області створена на базі апаратури П-160, із залученням вуличних гучномовців, електросирен та дротового радіомовлення. Апаратура оповіщення П-160 передбачає передачу інформації тільки до кінцевих блоків, які розміщені в міськрайвідділах УМВС України в Закарпатській області та центрах (цехах) електрозв'язку районів (міст), які дають можливість доведення сигналів та розпоряджень до органів влади. Подальше доведення інформації до керівного складу та оповіщення населення в районах (містах) здійснюється за рішенням органів виконавчої влади.

Оповіщення керівного складу цивільного захисту області здійснюється за допомогою автоматизованої системи оповіщення „АТРИС», а керівного складу місцевих органів державної виконавчої влади із залученням автоматизованих систем оповіщення „ШТОРМ» (впровадження системи в області складає 65 %) та стійок циркулярного виклику. Дані засоби оповіщення дозволяють автоматизовано оповістити до 100 % керівного складу та 100 % особового складу комісій з питань ТЕБ та НС.

Відповідно до вказівки МНС України від 20.10.2008 № 04-14297/18 «Про залучення до оповіщення населення теле- та радіомовних компаній», в управлінні надзвичайних ситуацій обласної державної адміністрації передбачено оповіщення населення через FM-студії: «Закарпаття-FM», «Люкс-FM», «Радіо-FM-Версія», «Тиса-FM», а також телерадіокомпанії «Тиса-1», «М-Studio», «Данію», «Хуст», «Виноградів-ТВ», «Міжгір'я-ТВ», ПП «Горянка» та Інтернет – видання.

Доведення інформації до підприємств, установ, організацій та населення про ускладнення гідрометеорологічної обстановки, прогноз розвитку та порядок дій в даних умовах передбачається Планом взаємодії відділу з питань цивільного захисту Закарпатської обласної державної адміністрації та управління інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю облдержадміністрації, щодо надання інформації населенню в разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій на території області. Відповідно до плану залучаються основні державні та комунальні телерадіоорганізації Закарпатської області.

Протягом 2014 року кошти на реконструкцію системи оповіщення не виділялись.

Чернігівська область

Основні показники та заходи, спрямовані на забезпечення стійкого функціонування систем оповіщення

Для доведення до населення інформації про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій, постійного інформування про поточну обстановку та своєчасного оповіщення керівного складу органів цивільного захисту і членів постійних комісій з питань ТЕБ та НС у Чернігівській області використовується регіональна автоматизована система централізованого оповіщення «Сигнал-ВО».

Управління забезпечує цілодобову готовність загальнодержавної системи централізованого оповіщення «Сигнал-У», спеціальної системи «Сигнал-Д» та регіональної системи централізованого оповіщення «Сигнал-ВО».

Для підтримання постійної готовності системи оповіщення регулярно проводяться: щоденні, щомісячні, комплексні, вибіркові та позапланові перевірки технічного стану засобів оповіщення і зв'язку цивільного захисту міст та районів області.

Протягом 2014 року проведено 360 щоденних, 12 щомісячних, 5 вибірових, 3 позапланові технічні перевірки системи оповіщення. Прийнято 13 навчально-тренувальних сигналів по системі «Габардин», 1 контрольний сигнал ДСНС України доведено до керівного складу міст та районів області, передані 2 контрольні сигнали Чернігівської обласної державної адміністрації для керівного складу міст та районів області, передано в райони 73 штормові попередження.

Випадків відказів апаратури оповіщення та несанкціонованого запуску засобів оповіщення в Чернігівській області не зареєстровано.

Слід окремо зазначити, що 12-13 листопада 2014 року проводилась річна комплексна технічна перевірка загальнодержавної автоматизованої системи централізованого оповіщення з міського та позаміського пунктів управління начальника цивільного захисту.

Загальнодержавна система оповіщення (Сигнал-У) забезпечує доведення сигналів, повідомлень про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру до органів виконавчої влади, керівного складу та населення Чернігівської області.

Усі команди, які передавались за допомогою апаратури П-160У, Р-413, прийняті відповідальним черговим пункту управління начальника цивільного захисту Чернігівської області та надані підтвердження.

Загальнодержавна автоматизована система централізованого оповіщення знаходиться в справному стані і готова виконувати функції за призначенням. Апаратура загальнодержавної системи оповіщення протягом 2014 року працювала надійно, без відказів. Експлуатаційно-технічне обслуговування апаратури оповіщення проводилось своєчасно, відповідно до графіків. Якість обслуговування апаратури та засобів оповіщення задовільна.

Водночас через моральну і фізичну застарілість апаратури ускладнюються можливості ремонту у зв'язку зі зняттям даної апаратури з виробництва та відсутністю запасного майна та приладів. Обладнання системи оповіщення не пристосоване для взаємодії з новітнім телекомунікаційним обладнанням (мобільні телефони, цифрові АТС).

На території області розташовано 111 електросирен (з яких 94 - працездатні, а 17 - непрацездатні в зв'язку з закриттям підприємств).

У жовтні 2014 року проведена перевірка працездатності електросирен. Озвученість електросиренами територій міст та районів області складає 65 %, запуск електросирен проводиться автономно (43 електросирени) та централізовано (68 електросирен) з пункту управління начальника цивільного захисту області та позаміського запасного пункту управління. Для 100-відсоткової озвученості території області необхідно додатково встановити 40 електросирен. В окремих містах та районах області склалася складна обстановка щодо електросиренами, озвученість територій не відповідає вимогам керівних документів.

Постійно зменшується кількість абонентських радіоточок дротового радіомовлення, Чернігівська філія ПАТ «Укртелеком» без узгодження з Департаментом з питань цивільного захисту та оборонної роботи Чернігівської облдержадміністрації (Департамент ЦЗ та ОР) відключає та ліквідує радіотрансляційні вузли в містах та районах області, що зменшує імовірність доведення інформації до підприємств, організацій, установ та населення області.

Згідно з договором між Департаментом ЦЗ та ОР та Філією спеціалізованого електрозв'язку ПАТ «Укртелеком» експлуатаційно-технічне обслуговування апаратури оповіщення проводилось своєчасно. Якість обслуговування апаратури та засобів оповіщення є задовільною.

З метою забезпечення оповіщення керівного складу області і районів за допомогою засобів мобільного зв'язку та оповіщення населення області з використанням радіопередавача FM-діапазону був укладений договір з ТОВ «Науково-виробниче підприємство «Озон-С» на модернізацію системи оповіщення та встановлення автоматизованого робочого місця на пункті управління керівника цивільного захисту Чернігівської області. На проведення реконструкції були виділені та освоєні кошти у розмірі 91,2 тис. грн.

Департамент ЦЗ та ОР уклав з ПАТ «Наше радіо» договір щодо надання послуг з безоплатного оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій.

Характеристики стану систем оповіщення наведено у табл. 5.24 - 5.28.

Розвиток систем зв'язку

З метою удосконалення оперативного управління силами та засобами під час ліквідації надзвичайних ситуацій (подій) в Управління ДСНС України у Чернігівській області було введено в дію абонентський комплект супутникового зв'язку для роботи в системі радіозв'язку ДСНС України.

Таблиця 5.24 - Характеристика стану оповіщення населення

Населення	Охоплення населення різними засобами оповіщення, %				
	Сиренами	Дротовим мовленням	Радіомовленням	Телемовленням	Стільниковим зв'язком
Міське	65	20	85	80	100
Сільське	-	-	40	70	75

Таблиця 5.25 - Характеристика охоплення населення засобами системи централізованого оповіщення (СЦО)

Населені пункти	Усього населених пунктів	Проживає населення, тис. осіб	Населених пунктів, включених у СЦО	Охоплення оповіщенням населення, тис. осіб/ %		
				усього	за 5 хв.	за 30 хв.
Міста	15	671,8	13	503,9/75	67,2/10	403,1/60
Райцентри	22	254,3	22	165,3/65	12,7/5	76,3/30
Сільські поселення	1485	386,5	-	154,6/40	-	115,9/30
Разом	1530	1058,3	22	823,8/78	79,9/7,5	595,3/56,3

Таблиця 5.26 - Показники створення локальних систем оповіщення (ЛСО) на ОПН

Тип ОПН	Усього об'єктів, %		Мають ЛСО (% від загальної кількості)	
	минулий рік	звітний рік	минулий рік	звітний рік
Ядерно- та радіаційно-небезпечні	-	-	-	-
Хімічно-небезпечні	11	10	100	100
Гідротехнічні споруди	-	-	-	-

Таблиця 5.27 - Характеристика охоплення населення локальними системами оповіщення (ЛСО) ОПН

Об'єкти підвищеної небезпеки	Усього ОПН, од.	Проживає населення, тис. осіб	Створено ЛСО	Кількість населення, охопленого ЛСО, тис. осіб
Хімічно-небезпечні	10	20,53	10	10,6
Гідровузли (зони затоплення)	-	-	-	-
Ядерно- й радіаційно-небезпечні	-	-	-	-
Інші ОПН	-	-	-	-
Разом	10	20,53	10	10,6

Комплект супутникового зв'язку забезпечує прийом та передачу інформації з місця надзвичайних ситуацій (подій) на території Чернігівської області, зокрема щодо:

забезпечення відомчим телефонним зв'язком (можливість виходу до мереж загального користування та мобільних операторів);

передачі інформації (фото- і відеоматеріали, електронна пошта, доступ до мережі Internet);

обміну відеоінформацією (проведення відео конференцій та передача відеоінформації з місця НС (НП) в реальному часі).

Таблиця 5.28 - Наявність систем оповіщення в місцях масового скупчення населення

Показники	Кількість, од.
Усього	2
з них створено у звітному році	2
в тому числі: на автомобільних вокзалах	-
на залізничних вокзалах	-
на стадіонах	-
в інших місцях	-

Система проводового зв'язку Управління ДСНС в області створено на базі цифрової VoIP АТС «Asterisk» та АТС «Panasonic KX-TD 1232». З'єднання цифрової та аналогової АТС здійснено за допомогою трьох VoIP-шлюзів.

Для забезпечення керівного та особового складу Управління ДСНС в області міським та міжміським телефонним зв'язком задіяні 20 телефонних номерів з цифрового телефонного потоку ПАТ "Укртелеком", 7 телефонних номерів з цифрового телефонного потоку ПрАТ "Київстар" та 9 аналогових телефонних номерів АТС ПАТ "Укртелеком".

Відомчу IP-телефонну мережу між районними відділами (секторами) та Управлінням ДСНС в області організовано на базі корпоративної мережі оператора мобільного зв'язку ПрАТ "Київстар" та Лайф. Дзвінки між телефонними номерами, які входять до складу корпоративної мережі здійснюються безкоштовно.

В Управлінні ДСНС в області встановлено VoIP GSM-шлюз з SIM-картками операторів мобільного зв'язку, який дає можливість здійснювати дзвінки особовому складу Управління на номери абонентів мобільного зв'язку за пільговими тарифними планами.

Оповіщення керівного та особового складу Управління ДСНС в області організовано на базі цифрової VoIP АТС "Asterisk" з використанням двох цифрових телефонних потоків, а саме: ПрАТ "Київстар" та ПАТ "Укртелеком".

Івано-Франківська область

Основні показники та заходи, спрямовані на забезпечення стійкого функціонування систем оповіщення

Стійке функціонування систем оповіщення забезпечувалось виконанням таких заходів:

особлива увага була спрямована на якісне виконання поточного ремонту враховуючи те, що технічні засоби (електросирени, вуличні гучномовці) та апаратура оповіщення (П-160, П-162, П-164, АДУ-ЦВ) знаходяться в експлуатації понад 25 років;

обслуговуючим персоналом ПАТ «Укртелеком» проводилось експлуатаційно-технічне обслуговування апаратури та технічних засобів оповіщення згідно з графіком та здійснювався поточний ремонт;

підтримувались у постійній готовності електросирени, яких є в наявності 73, за потреби 612. Це дозволяє охопити 12 % населення області;

упроваджено автоматизовані режими передачі інформації шляхом використання мереж стільникового зв'язку: пакетна передача СМС-повідомлень через мобільний телефон, використання послуги масової розсилки СМС-повідомлень оператора мобільного зв'язку «Київстар» шляхом прямого доступу через інтернет;

удосконалювалась система циркулярного виклику шляхом заміни стійок циркулярного виклику СЦВ на програмно-апаратний комплекс «АТРИС».

Створення й розвиток технічних систем оповіщення населення з метою забезпечення своєчасного оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій шляхом виконання організаційно-технічних заходів:

впроваджено систему залучення радіочастот 24-х радіостанцій та 10-ти телеканалів,

гучномовних систем 5-ти великих торговельних центрів;

шляхом прямого доступу до інтернет-видань (сайт ОДА та сайт новин «Фіртка») здійснено висвітлення повідомлень для населення.

Обласна система централізованого оповіщення складається з територіальної та 19 місцевих систем централізованого оповіщення – 14 в сільських районах та 5 в містах обласного значення. Обласна система централізованого оповіщення готова до використання за призначенням і дає можливість охоплення 85 % населення.

Показники стану забезпечення ОПН локальними системами оповіщення наведено у табл. 5.29.

Таблиця 5.29 - Показники створення локальних систем оповіщення (ЛСО) на ОПН

Тип ОПН	Усього об'єктів, од.		Мають ЛСО, од (% від загальної кількості)	
	минулий рік	звітний рік	минулий рік	звітний рік
Ядерно та радіаційно-небезпечні	0	0	0	0
Хімічно небезпечні	9	7	6 (66,67 %)	5 (71,43 %)
Гідротехнічні споруди	0	0	0	0

Заходи, спрямовані на забезпечення стійкого функціонування систем оповіщення населення

Протягом року проводились перевірки технічного стану апаратури і технічних засобів оповіщення та готовності системи в цілому згідно затвердженого плану, а також під час командно-штабних навчань в районах та містах області. Зауважень щодо якості роботи апаратури та технічних засобів оповіщення працювали в основному не було.

Основними недоліками у готовності системи є:

скорочення кількості радіоточок проводової мережі державної телерадіомовної компанії, яка вмикається автоматично для проведення оповіщення населення;

скорочення обслуговуючого персоналу в цехах телекомунікаційних послуг ПАТ «Укртелеком», що призвело до відсутності кваліфікованих спеціалістів з питань обслуговування апаратури та обладнання системи оповіщення.

Розвиток систем зв'язку

Оповіщення особового складу апарату управління та територіальних підрозділів ДСНС України в області забезпечується за допомогою системи циркулярного виклику на базі програмно-апаратного комплексу «АТРИС». Перевірки працездатності автоматизованої системи, а також готовності особового складу до дій за призначенням здійснюються щомісяця.

Перевірки системи зв'язку управління здійснюються особовим складом диспетчерського персоналу чергових змін ОКЦ та територіальних підрозділів щоденно не менше двох разів на добу.

З метою розвитку та модернізації системи зв'язку Управління ДСНС України в області, покращення якості управління силами та засобами під час надзвичайних ситуацій введено в експлуатацію абонентський комплект супутникового зв'язку за технологією «TOOWAY».

Комплект забезпечує доступ до відомчої телекомунікаційної мережі Управління ДСНС України та дозволяє організувати вихід в телефонну мережу загального користування, доступ до поштового серверу Управління ДСНС в області, можливість виходу в мережу «Інтернет» та входження в систему відеоконференцзв'язку ДСНС України з місць ліквідації надзвичайних ситуацій.

З метою впровадження сучасних інформаційних технологій, а також для забезпечення функціонування системи оперативно-диспетчерського управління в Управлінні ДСНС України в області створена відомча цифрова телекомунікаційна мережа за VPN/MPLS-технологією. До відомчої мережі підключені всі державні пожежно-рятувальні частини області. Для заощадження

коштів на телекомунікаційні послуги та з метою організації телекомунікаційних мереж з державними пожежно-рятувальними постами та об'єктовими частинами в 2014 році був випробуваний метод інтеграції віртуальної приватної мережі управління з мережею Інтернет. Зазначеною технологією до мережі обміну даними підключено 4 територіальних підрозділи області.

Інтеграція телефонного зв'язку з телекомунікаційною мережею та цифровою телекомунікаційною системою «Communicatione Server 1000M» здійснена за допомогою програмного забезпечення «Trixbox». У минулому році на IP-сервері Управління ДСНС встановлена оновлена версія зазначеного ПЗ. В 2014 році нумерацію внутрішніх абонентів управління було приведено до вимог єдиної нумерації відомчої телефонної мережі ДСНС України. Відповідне налаштування маршрутизації на мережевому обладнанні комплексу супутникового зв'язку «TOOWAY» дозволило входити в телефонну IP-мережу Управління ДСНС в області безпосередньо з місць ліквідації надзвичайних ситуацій.

З метою оснащення підрозділів засобами зв'язку та оргтехнікою в минулому році було придбано 4 комплекти автомобільних та 26 одиниць переносних радіостанцій, а також отримано 24 ноутбуки, закуплено 9 принтерів і 1 мережевий комутатор.

Крім того, протягом 2014 року в двох територіальних підрозділах Управління ДСНС України в області робочі місця користувачів об'єднані в локальні інформаційні мережі, а до інформаційної мережі управління підключено трьох нових користувачів.

Характеристики стану систем оповіщення наведено у табл. 5.30 - 5.33.

Таблиця 5.30 - Характеристика охоплення населення засобами системи централізованого оповіщення (СЦО)

Усього населених пунктів	Проживає населення, тис. осіб	Населених пунктів, включених у СЦО	Охоплення оповіщенням населення, тис. осіб %		
			Всього	за 5 хв.	за 30 хв.
804	1382	323	1308	593	715

Таблиця 5.31 - Характеристика охоплення населення локальними системами оповіщення (ЛСО) ОПН

Усього ОПН, од.	Проживає населення, тис. осіб	Створено ЛСО	Кількість населення, охопленого ЛСО, тис. осіб
101	291	2	14

Таблиця 5.32 - Характеристика стану оповіщення населення

Населення	Охоплення населення різними засобами оповіщення, %				
	Сиренами	Дротовим мовленням	Радіомовленням	Телебаченням	Стільниковим зв'язком
Міське	81,2	87,3	95	82	99
Сільське	1,5	19,3	88	65	88
Разом	36,1	48,8	92,2	74	91

Висновки та пропозиції

1. Середня площа покриття територіальними та місцевими системами централізованого оповіщення становить 81 % від площі населених пунктів в Україні. Крайній показник покриття зазначеними системами централізованого оповіщення у Запорізькій (100 %), Херсонській (100 %),

Хмельницькій (100 %), Кіровоградській (91 %), Львівській (90 %), Полтавській областях (90 %), та м. Києві (100 %), гірший – у Дніпропетровській (66,7 %), Черкаській (66 %), Чернігівській (65 %), Тернопільській областях (38,4 %).

Таблиця 5.33 - Наявність систем оповіщення в місцях масового скупчення населення

Показники	Кількість, од.
Усього	41
з них створено у звітному році	1
в тому числі: на автомобільних вокзалах	3
на залізничних вокзалах	4
на стадіонах	1
в інших місцях	33

2. Загальнодержавна та територіальні АСЦО працездатні, але не забезпечують виконання покладених функцій у повному обсязі та не відповідають сучасним вимогам, а саме:

- а) зросла кількість відмов апаратури та телекомунікаційного обладнання, на базі яких створені ці системи, ресурс їх експлуатації вичерпано, елементна база морально та фізично застаріла, а виробництво взагалі припинено;
- б) апаратура та обладнання систем АСЦО є енергоємними, потребують значних фінансових витрат на експлуатаційно-технічне обслуговування та не сумісні із сучасними засобами, які забезпечує передачу інформації у цифровому форматі.

3. Проблеми щодо функціонування АСЦО в першу чергу пов'язані з неналежним фінансуванням заходів, передбачених для удосконалення і розширення мережі оповіщення та інформування.

4. Для утримання загальнодержавної, територіальних та місцевих АСЦО у працездатному стані доцільно:

- а) розгорнути роботу на усіх рівнях (від державного до місцевого) щодо вирішення питання виділення коштів для невідкладного проведення реконструкції систем АСЦО. Фінансування таких заходів було передбачено п. 28 Загальнодержавної цільової програми захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на 2013-2017 роки.
- б) вжити заходів щодо прискорення затвердження Кабінетом Міністрів України Концепції і Програми розвитку та технічної модернізації системи централізованого оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій та Положення з організації оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій та організації зв'язку у сфері цивільного захисту.

5.2. Захисні споруди цивільного захисту

Одним з основних заходів у сфері цивільного захисту є укриття населення у захисних спорудах цивільного захисту

Відповідно до статті 32 Кодексу Цивільного захисту в Україні передбачено укриття населення у захисних спорудах цивільного захисту, до яких належать: сховища, протирадіаційні укриття та швидкоспоруджувані захисні споруди цивільного захисту.

У середньому по державі 40 % захисних споруд цивільного захисту від загальної кількості оцінюється як «не готові» до використання за призначенням, 50 % - як «обмежено готові» та тільки 10 % - «готові».

Найгірші показники серед «не готових» захисних споруд цивільного захисту у Закарпатській (69 %), Харківській (71 %) та Чернігівській (70 %) областях.

У більшості інших регіонів частка неготових захисних споруд цивільного захисту

становить від 25 % до 45 % і лише у Волинській, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Хмельницькій областях та в м. Києві не перевищує 25 % .

Основною причиною такого технічного стану захисних споруд є відсутність фінансування заходів щодо їх утримання, а також зношеність обладнання сховищ. На теперішній час в Україні не виробляється фільтровентиляційне та інше обладнання для захисних споруд цивільного захисту (раніше використовувалося зазначене обладнання виробництва Російської Федерації). Зазначене обладнання виробництва інших країн в Україні не використовується. Проте на цей час ДСНС України розпочало роботу за цим напрямом.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 року № 1473-р «Про підготовку та проведення у 2009-2014 роках технічної інвентаризації захисних споруд цивільної оборони (цивільного захисту)» органами виконавчої влади за участю територіальних органів ДСНС України проводилась робота щодо технічної інвентаризації захисних споруд цивільного захисту. Проте в зв'язку з об'єктивними та суб'єктивними обставинами технічна інвентаризація захисних споруд цивільного захисту у повному обсязі не проведена.

Всього інвентаризації підлягає близько 22 000 захисних споруд (з них більше 5 000 сховищ). Станом на 25 грудня 2014 року органами виконавчої влади проінвентаризовано майже 11 000 захисних споруд різної форми власності (50 % їх загальної кількості). Із них 3 600 (56 %) перебувають у державній, 5600 (55 %) – у комунальній, 1800 (29 %) – у приватній власності.

Найнижчі показники щодо інвентаризації захисних споруд спостерігаються в Херсонській (29,8 %), Чернівецькій (29,3 %), Чернігівській (22,5 %) областях.

Складними залишаються питання інвентаризації захисних споруд, що відносились до управління колишнього Міністерства промислової політики України, що на цей час ліквідовано. На теперішній час (більше 1 000 захисних споруд) зазначені захисні споруди для подальшого утримання нікому не передано.

Органам виконавчої влади надано методичні рекомендації щодо підготовки списків захисних споруд (з наданням відповідних обґрунтованих документів), технічну інвентаризацію яких провести неможливо (перебувають на балансі ліквідованих гірничих підприємств, зруйновані, помилково обліковані тощо).

З метою завершення технічної інвентаризації захисних споруд прийнято розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 січня 2015 року № 49-р «Про внесення змін до розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2008 року № 1473-р», в якому технічну інвентаризацію захисних споруд продовжено до 30 грудня 2015 року.

З метою визначення порядку створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту та ведення його обліку для захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій в мирний час та в особливий період Державна служба України з надзвичайних ситуацій розробила проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту та ведення його обліку і Порядку використання у мирний час захисних споруд цивільного захисту для господарських, культурних та побутових потреб».

Висновки .

1. У середньому по державі 40 % захисних споруд цивільного захисту від загальної кількості оцінюється як «не готові» до використання за призначенням, 50 % як «обмежено готові» та тільки 10 % «готові».

2. Основною причиною незадовільного технічного стану фонду захисних споруд, є практична відсутність фінансування в частині утримання захисних споруд з бюджетів усіх рівнів.

3. На теперішній час проінвентаризовано менш 50 % загальної кількості захисних споруд різної форми власності. Однією з основних причин низьких показників технічної інвентаризації захисних споруд є недостатнє фінансування цих заходів (з бюджетів усіх рівнів на заходи щодо інвентаризації захисних споруд профінансовано лише 44 % необхідних коштів).

5.3 Інженерний захист територій

На теперішній час одним із головних завдань уряду України є здійснення заходів, спрямованих на забезпечення сталого функціонування суб'єктів господарювання в особливий період.

Відповідно до Порядку віднесення об'єктів національної економіки до відповідних категорій з цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02 березня 2010 року №227 (ДСК) з метою розроблення і завчасного здійснення комплексу заходів з їх підготовки до сталого функціонування під час виникнення надзвичайних ситуацій у мирний час, в умовах надзвичайного стану та в особливий період, у тому числі для організації належного захисту працівників суб'єктів господарювання і забезпечення проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт проведено розподіл суб'єктів господарювання за категоріями цивільного захисту.

Законом України «Про Загальнодержавну цільову програму захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на 2013-2017 роки» затверджено програму якою передбачено заходи щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій за напрямками «Інженерний захист територій від надзвичайних ситуацій» та «Запобігання виникненню та ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій на об'єктах і територіях, що характеризуються незадовільним техногенним та екологічним станом».

Протягом 2013-2014 років фінансування зазначених заходів Програми за рахунок Державного бюджету не здійснювалось.

На теперішній час ДСНС України у взаємодії із Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України проводиться робота щодо розроблення та введення у дію нормативних документів, які регламентують реалізацію в містобудівній та проектній документації інженерно-технічних заходів цивільного захисту (далі ІТЗ ЦЗ).

Вони передбачають комплекс інженерно-технічних та організаційних заходів, до яких відноситься:

- врахування під час розроблення генеральних планів забудови населених пунктів і ведення містобудування можливих проявів у окремих регіонах та на окремих територіях небезпечних природних і катастрофічних явищ;

- раціональне розміщення об'єктів підвищеної небезпеки з урахуванням можливих наслідків їх діяльності у разі виникнення аварій для безпеки населення і довкілля;

- обов'язкове розроблення і здійснення інженерно-технічних заходів цивільного захисту під час проектування і експлуатації будівель (споруд) та об'єктів, наслідки діяльності яких можуть негативно вплинути на безпеку населення та довкілля (потенційно-небезпечні об'єкти, далі – ПНО);

- спорудження будинків, будівель, споруд, інженерних мереж і транспортних комунікацій із заданими рівнями безпеки та надійності;

- розроблення і здійснення заходів безаварійного функціонування об'єктів підвищеної небезпеки;

- організацію будівництва протизсувних, протиповіневих, протиселевих, протилавинних, протиерозійних та інших інженерних споруд спеціального призначення.

Реалізація вимог цих заходів дозволить створити необхідні містобудівні умови для захисту персоналу та населення, сталого функціонування важливих для держави об'єктів в особливий період.

Система захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, як складова системи національної безпеки, являє собою комплекс загальнодержавних заходів, які забезпечують виконання організаційних, інженерно-технічних, протипожежних, санітарно-гігієнічних, проти епідеміологічних та інших заходів у сфері запобігання надзвичайним ситуаціям та ліквідації їх наслідків.

Поєднання інженерно-технічних заходів цивільного захисту та організаційних заходів

дозволяє підвищити рівень готовності до надзвичайних ситуацій, знизити ризик їх виникнення, а отже і зменшити витрати на ліквідацію наслідків.

Одним із дієвих чинників ефективного функціонування системи запобігання надзвичайним ситуаціям та зменшення їх негативних наслідків є впровадження та реалізація інженерно-технічних заходів цивільного захисту їх належне нормативне забезпечення.

Відповідно до вимог статті 34 Кодексу цивільного захисту України, *ДБН В.1.2-4-2006 Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони)*, *ДБН А.2.2-3-2012 Склад та зміст проектної документації на будівництво* до складу проектної документації на будівництво об'єктів повинен входити розділ «ІТЗ ЦЗ».

Вимоги до складу та змісту розділу «ІТЗ ЦЗ» встановлено в ДСТУ Б А 2.2-7:2010 Розділ інженерно-технічних заходів цивільного захисту (цивільної оборони) у складі проектної документації об'єктів.

Протягом часу, що минув після прийняття ДСТУ Б А 2.2-7:2010, значно розвинуто і частково змінено нормативно-правову базу, відповідно до якої було розроблено зазначений стандарт, розроблено і введено в дію нові нормативні документи, переглянуто діючі та внесено зміни до них.

Введено в дію Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності», Кодекс цивільного захисту України.

У розвиток Закону та Кодексу прийнято 13 нормативно-правових актів у сфері містобудівної діяльності та цивільного захисту, переглянуто шість державних будівельних норм та розроблено зміни до трьох норм.

Також втратили чинність шість Законів України та дев'ять постанов Кабінету Міністрів України у сфері містобудівної діяльності та цивільного захисту.

Із введенням в дію Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», Кодексу цивільного захисту України, *ДБН А.2.2-3-2012 Склад та зміст проектної документації на будівництво* виникли суттєві розбіжності у вимогах щодо розроблення розділу ІТЗ ЦЗ у складі проектної документації об'єктів, визначених у наведених нормативно-правових документах та ДСТУ Б А.2.2-7:2010.

У зв'язку з цим виникла необхідність актуалізації ДСТУ Б А.2.2-7:2010 до чинного законодавства, будівельних норм, національних стандартів та правил у сфері містобудівної діяльності та цивільного захисту шляхом переглядання цього стандарту і розроблення нормативного документа на його заміну.

Одним із дієвих факторів ефективного функціонування системи запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та зменшенню їх негативних наслідків є реалізація інженерно-технічних заходів цивільного захисту та їх належне нормативне забезпечення, зокрема в галузі будівництва.

Набрання чинності Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», прийняття Кодексу цивільного захисту України, дія Закону України «Про будівельні норми» та набрання чинності низки нових нормативних документів в галузі будівництва (зокрема ДБН класів А, Б, В) обумовило необхідність адаптації *ДБН Б.1.1-5:2007 Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження розділу інженерно-технічних заходів цивільного захисту (цивільної оборони) в містобудівній документації до законодавчої та нормативної бази, як у сфері містобудівної діяльності, так і цивільного захисту України.*

Адже згідно із Законом України «Про будівельні норми» будівельні норми є підзаконними нормативними актами технічного характеру, що містять обов'язкові вимоги у сфері будівництва, містобудування та архітектури.

Тобто, ДБН є одним з механізмів системи технічного регулювання в цій сфері.

За цих умов необхідно зазначити, що ефективність технічного регулювання, як системи визначається відпрацьованістю і узгодженістю механізмів його роботи. Неefективність застосування навіть одного з цих механізмів суттєво знижує результативність системи в цілому.

На підставі аналізу нормативно-технічних актів в сфері містобудівної діяльності та цивільного захисту визначена доцільність застосування основних положень *ДБН Б.1.1-5:2007* як інструменту технічного регулювання інженерно-технічних заходів цивільного захисту в

містобудуванні за умов його певної актуалізації, а саме: встановлено, що ДБН Б.1.1-5:2007 недостатньо кореспондує з Кодексом цивільного захисту та Законом «Про регулювання містобудівної діяльності», що полягає у термінологічній невідповідності.

Запровадження норм проектування інженерно-технічних заходів здійснюється диференційовано з урахуванням ролі і важливості міст і об'єктів економіки.

У сфері містобудівної документації розроблення розділів інженерно-технічних заходів цивільного захисту передбачається державними будівельними нормами, а саме:

ДБН А.2.2-3-12 Склад та зміст проектної документації на будівництво;

ДБН Б.1.1-13:2012 Склад та зміст містобудівної документації на Державному та регіональному рівнях;

ДБН Б.1.1-15:2012 Склад та зміст генерального плану населеного пункту;

Зміна до ДБН Б.2.4-2-94 Планування і забудова сільських поселень. Види, склад, порядок розробки, погодження та затвердження містобудівної документації для сільських поселень

При цьому в зазначених нормативних документах є лише посилання на ДБН Б.1.1-5 щодо розроблення розділу ІТЗ ЦЗ відповідно з рівнем містобудівної документації. Однак ДБН Б.1.1-5 не містить відповідної інформації.

В ДБН Б.1.1-5 зовсім відсутня диференціація вимог цивільного захисту щодо рівнів розроблюваної містобудівної документації, що в свою чергу ускладнює розроблення розділу ІТЗ ЦЗ всього спектру містобудівної документації (від державного до місцевого рівнів) і викликає багато питань у замовників і виконавців розділу.

Підтвердженням тому є низка розроблених пілотних проектів розділу ІТЗ ЦЗ у складі генеральних планів міст Донецька, Запоріжжя, Харкова, Кременчука, Дніпродзержинська та інших населених пунктів, схем планування Донецької, Дніпропетровської, Запорізької, Харківської, Львівської областей, іншої містобудівної документації різного рівня. У ході цієї роботи у замовників (розробників) документації виникає ряд питань щодо специфіки отримання завдання, вихідних даних та виконання розділу.

На теперішній час проводиться наукові дослідження в цьому напрямі, очікуваним результатом яких є науково обґрунтований проект нових будівельних норм з робочою назвою *ДБН Склад та зміст розділу інженерно-технічних заходів цивільного захисту у містобудівній документації* та проект нового *ДСТУ Б А.2.2-7:201X Розділ Інженерно-технічні заходи цивільного захисту* в проектній документації об'єктів.

Територіальні органи ДСНС України у взаємодії з місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування підготували та надали за запитами замовників 772 завдання на проектування розділів інженерно-технічних заходів цивільного захисту об'єктів будівництва, кількість яких по обласним підрозділам наведено у таблиці 5.34.

Таблиця 5.34. Кількісний розподіл завдань на проектування розділів ІТЗ ЦЗ

№	Область	Кількість	№	Область	Кількість
1.	Вінницька	12	13.	Київська	74
2.	Волинська	22	14.	Кіровоградська	38
3.	Дніпропетровська	43	15.	Львівська	43
4.	Житомирська	25	16.	Миколаївська	18
5.	Закарпатська	7	17.	Одеська	43
6.	Запорізька	46	18.	Полтавська	37
7.	Івано-Франківська	40	19.	Рівненська	124
8.	Чернігівська	7	20.	Хмельницька	21
9.	Сумська	19	21.	Черкаська	12
10.	Тернопільська	50	22.	Чернівецька	5
11.	Харківська	31	23.	Київ	50
12.	Херсонська	5	24.	-	-

За наявною у ДСНС України інформацією ряд проектів розробляється без розділу інженерно-технічних заходів цивільного захисту та лише на стадії експертизи розпочинається розроблення цього розділу.

Більшість вимог, викладених у вихідних даних на розроблення зазначених розділів, проєктантами не враховується або враховується частково, тобто відпрацьовуються не якісно. Незважаючи на це, проекти отримують позитивні висновки експертизи, що є неприпустимим.

На теперішній час, на території країни, актуальною залишається можливість виникнення надзвичайних ситуацій пов'язаних з зсувними процесами.

Кількість зсувів, за останні десять років збільшилася майже на 45%, а площа поширення – на 28,8%. Активна господарська діяльність на зсувонебезпечних територіях може зменшувати або збільшувати активність зсувів. Вплив господарської діяльності на розвиток зсувів пов'язаний із додатковим навантаженням та підрізкою схилів під час будівельних та гірничо-видобувних робіт, створенням динамічних навантажень на схили, додатковим обводненням зсувонебезпечних територій, спричиненим надмірним зрошенням, підпиранням рівнів ґрунтових вод водосховищами та іншими водоймищами, витокami води з водних споруд та комунікацій тощо.

Активна господарська діяльність без проведення необхідних інженерно-захисних заходів викликала поширення зсувних процесів на території майже 200 міст і селищ міського типу Автономної Республіки Крим, Вінницької, Дніпропетровської, Донецької, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Луганської, Львівської, Тернопільської, Харківської, Хмельницької, Черкаської та Чернівецької областей, що є постійною загрозою виникнення надзвичайних ситуацій.

Площа поширення зсувонебезпечних ділянок у межах міських територій становить понад 42 тисячі гектарів. Найбільшого масштабу зсувні процеси набули на Південному березі Криму, морському узбережжі в Одеській області, правобережжі Дніпра та його правих притоках, Закарпатті та Прикарпатті у межах Донбасу.

Кількість зсувів щороку збільшується за рахунок ліквідації (зрізання, зчищення) або появи на тілі, раніше загартованих, дрібніших молодих зсувів та активізації їх під впливом техногенезу. Найбільшу небезпеку становлять зсуви, що відбуваються на забудованих територіях, які можуть виникати миттєво, тому їх важко спрогнозувати.

Згідно статті 34 Кодексу цивільного захисту України: «за результатами визначення ризиків виникнення надзвичайних ситуацій внаслідок небезпечних геологічних, гідрогеологічних та метеорологічних явищ і процесів, а також на об'єктах підвищеної небезпеки центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, веде Державний реєстр небезпечних територій у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України», однак на теперішній час вищезазначений реєстр не створено, що в свою чергу не уможливорює ефективне проведення запобіжних заходів та оперативне реагування на надзвичайні ситуації в разі їх виникнення.

Висновок. Комплекс організаційних та інженерно-технічних заходів, спрямованих на запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, забезпечення захисту територій, населених пунктів та суб'єктів господарювання від їх наслідків, на теперішній час не виконується в повному обсязі.

Нормативно-технічна база щодо впровадження інженерно-технічних заходів цивільного захисту потребує удосконалення та актуалізації з метою імплементації її до норм ЄС.

5.4. Біологічний захист і забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення

Біологічний захист

Питання біологічного захисту населення при надзвичайних ситуаціях регулюються Кодексом цивільного захисту України та численними нормативно-правовими актами МОЗ та Державної санітарно-епідемічної служби.

В Україні забезпечення заходів щодо біологічного захисту населення при НС має міжвідомчий і багаторівневий характер. Медико-санітарні та протиепідемічні заходи проводять не тільки медичні, але й немедичні сили і засоби.

З метою забезпечення надійного рівня біологічного захисту населення, своєчасної індикації та ідентифікації небезпечних біологічних агентів в Україні функціонує Система індикації біологічних патогенних агентів. Патогенні біологічні агенти (ПБА) - будь які чинники біотичного походження (пріонної, віроїдної, вірусної, бактеріальної, грибової етіології, біохімічної дії, токсини), які здатні спричинити масові захворювання людей, тварин, рослин, що може призвести до погіршення стану довкілля, заподіяння значних економічних збитків, погіршення умов життєдіяльності населення або обумовити загрозу захворювання і загибелі людей.

Індикація ПБА є важливим елементом в системі біологічного захисту населення і територій, і є функціональною складовою підсистеми єдиної системи цивільного захисту населення від ураження та шкідливої їх дії.

Завданням індикації ПБА є:

своєчасне виявлення і визначення виду чинників біологічного ураження населення, об'єктів довкілля, продуктів харчування, питної води та інших об'єктів життєзабезпечення;

аналіз та оцінка ситуації з метою розробки комплексу адміністративно-господарських, режимно-обмежувальних, протиепідемічних, медичних та профілактичних заходів щодо запобігання або зменшення ступеню ураження людей та довкілля.

Загальне керівництво і контроль виконання завдань з індикації ПБА, здійснює МОЗ України.

До Системи індикації ПБА входять Центри індикації ПБА і Головні установи (лабораторії) з індикації ПБА.

Центри індикації біологічних патогенних агентів (далі-ЦІ БПА) функціонують на базах науково-дослідних інститутів епідеміологічного профілю МОЗ і АМН України (Інститут мікробіології та імунології ім. І.І.Мечникова АМН України, Львівський науково-дослідний інститут епідеміології та гігієни МОЗ України, Український науково-дослідний протичумний інститут ім. І.І.Мечникова), Кримської протичумної станції МОЗ України та ДЗ «Український центр з контролю та моніторингу захворювань МОЗ України» (далі – ДЗ «УЦКМЗ МОЗ») згідно із спільним наказом МОЗ та АМН України від 21.03.2003 №127/27 «Про удосконалення функціонування системи індикації біологічних патогенних агентів»; головні установи індикації БПА – на базі ДУ «Обласні лабораторні центри Держсанепідслужби» в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі, які мають дозволи на роботу та свідоцтва про атестацію.

Відповідно до сучасних вимог ЦІ БПА у межах проекту технічної допомоги «Зменшення біологічної загрози в Україні», який виконується в рамках Угоди між МО США та МОЗ України стосовно співробітництва у галузі запобігання розповсюдженню технологій, патогенів та знань, які можуть бути використані в ході розробки біологічної зброї від 29 серпня 2005 року, на сьогодні за сучасними національними і міжнародними вимогами біологічної безпеки та фізичного захисту лабораторії відповідають рівню безпеки РББЗ/BSL3. Лабораторії ЦІ БПА ДЗ «УЦКМЗ МОЗ» оснащені сучасним лабораторним обладнанням, у т.ч. для молекулярно-генетичних та імуноферментних досліджень, лабораторними меблями. Крім того, налагоджена система фізичного захисту (відеоспостереження, електронного допуску) лабораторії ОНІ ДЗ «УЦКМЗ МОЗ». За результатами перевірки її стан оцінений як такий, що задовольняє умови Угоди.

Лабораторії ЦІ БПА та Головних установ, в основному, відповідають вимогам щодо обладнання та системи біологічної безпеки у відповідності з сучасними національними і міжнародними стандартами біологічної безпеки та біологічної охорони; забезпечені необхідними імунобіологічними препаратами для індикації біологічних патогенних агентів бактеріальної та вірусної природи.

У МОЗ України функціонує Центральна режимна комісія з біологічної безпеки, яка проводить відповідні заходи та координує роботу з біологічними агентами різних груп патогенності. З реформуванням системи ДСЕС України всі територіальні режимні комісії (обласні, районні, міські) припинили свою роботу. На сьогодні в Україні питання видачі дозволів на роботу

з мікроорганізмами II-IV груп патогенності займається тільки Центральна режимна комісія МОЗ України, яка функціонує на базі ДЗ «УЦКМЗ МОЗ України» в своїй діяльності керується нормативно-правовими документами, які є чинними.

У 2014 році Центральною режимною комісією МОЗ було видано 269 дозволів лабораторіям на роботу з мікроорганізмами різних груп патогенності.

Постійно проводиться післядипломне навчання лікарів закладів охорони здоров'я з питань епідеміології, діагностики і профілактики інфекційних хвороб на базі національної академії післядипломного навчання, Українського науково-дослідного протичумного інституту ім. І.І. Мечникова, Львівського науково-дослідного інституту епідеміології та гігієни, Української протичумної станції, ДЗ «УЦКМЗ МОЗ». Проводиться інформування населення з питань епідеміології та попередження зазначених хвороб.

У рамках міжнародного співробітництва, Україна виконує міжнародні директивні документи: Конвенція про заборону біологічної та токсинної зброї (1975 р.), яка заборонила розробку, виробництво, придбання, зберігання біологічних речовин і токсинів; Міжнародні стандарти ліцензування експорту, які встановлює Австралійська група; Резолюція Ради безпеки ООН (№ 1540/2004), яка зобов'язує усі держави здійснювати заходи національного контролю для запобігання розповсюдження ядерної, хімічної, біологічної зброї; Впровадження Міжнародних медико-санітарних правил (WHA58.3-2005); Картахенській протокол по біологічній безпеці до Конвенції ООН про біологічну різноманітність (2003 р.), метою якої є контроль над трансграничним пересуванням генетично модифікованих організмів, створених за допомогою сучасних біотехнологій, направлених на взаємодію світової спільноти для зменшення ризику імпортування живих видозмінених організмів, таких як "змінене" насіння сільськогосподарських культур і мікроорганізми, створені в цілях застосування у фармацевтиці, оскільки вони таять в собі загрозу здоров'ю людини і глобальній різноманітності видів.

Забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення

В частині забезпечення санепідблагополуччя і запобігання та виникнення надзвичайних ситуацій реалізуються державні, регіональні та інші програми.

Слід зазначити, що Україна з 2002 року є учасницею Програми ВООЗ «Зміцнення потенціалу національних лабораторій, що забезпечують контроль за інфекційними захворюваннями, які мають епідемічне поширення», метою якої є посилення готовності національних систем епіднадзора до своєчасного реагування та попередження спалахів і епідемій.

МОЗ та ДСЕС організовувалися та здійснювалися профілактичні заходи з метою попередження епідемічних ускладнень з найбільш поширених інфекційних захворювань людей з врахуванням сезонних та регіональних особливостей. При виявленні порушень санітарного законодавства на відповідальних осіб накладаються штрафи, матеріали передавалися до органів прокуратури тощо. На всіх рівнях проводиться моніторинг за інфекційною захворюваністю, на підставі якого здійснюється аналіз її стану та розробляються конкретні додаткові заходи. У разі виникнення епідускладнення складаються плани, де передбачається увесь комплекс організаційних, профілактичних та протиепідемічних заходів з метою їх локалізації та ліквідації.

З метою запобігання заносу та розповсюдження карантинних та інших особливо небезпечних захворювань через державний кордон України функціонують санітарно-карантинні підрозділи, які здійснюють проведення медичного (санітарного) огляду пасажирів, транспортних засобів, багажу, вантажів. Їх діяльність регламентується відповідними документами.

В Україні проводиться комплекс заходів щодо профілактики холери, зокрема здійснюється державний санітарно-епідеміологічний нагляд за санітарним станом населених пунктів, об'єктами водопостачання, харчування, ринками, лікувальними, оздоровчими установами, закладами тощо. Вживаються заходи щодо готовності до роботи в умовах епідускладнень з холери всіх медичних закладів, створення запасу необхідних лікувальних, діагностичних, дезінфекційних засобів та поживних середовищ для проведення лабораторних досліджень.

Рішеннями регіональних і місцевих комісій з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій (далі – комісій ТЕБ та НС), затверджені плани заходів щодо попередження

виникнення епідемічних ускладнень із захворюваності на грип, ГРВІ та інші інфекції. На засіданнях комісій ТЕБ та НС обласних, районних та міських держадміністрацій регіонів заслуховувались питання щодо стану захворюваності населення на грип, ГРВІ та інші інфекції, а також виділення коштів на проведення вакцинації. Проведені засідання колегій ДСЕС у регіонах та адміністративних територіях регіонів.

На адміністративних територіях областей переглянуто плани перепрофілювання госпітальних баз закладів охорони здоров'я, проведено корегування ліжкового фонду, що підлягали перепрофілюванню на випадок епідемічних ускладнень. Визначені пріоритети та розроблені заходи системи охорони здоров'я для кожної стадії епідемії грипу, включаючи систему сортування хворих, надання екстреної допомоги, розподілу ресурсів тощо.

Фахівцями ДСЕС проводилася перевірка готовності об'єктів нагляду, в тому числі закладів охорони здоров'я, дошкільних навчальних закладів, комунальних, промислових підприємств по дотриманню температурного режиму та забезпеченню дезінфекційними, миючими, антисептичними засобами, наявності діагностичних препаратів, засобів індивідуального захисту, а також засобів профілактики та лікування грипу і ГРВІ.

При здійсненні нагляду за дотриманням санітарно-протиепідемічних норм та правил, станом на 05 січня 2014 року, по Україні перевірено 27 549 об'єктів, із них у 4 778 закладах (17,3 %) виявлено недотримання санітарного законодавства із застосуванням адміністративно – запобіжних заходів.

Серед дитячих закладів оздоровлення та відпочинку (оздоровчі табори і комплекси, багатопрофільні санаторії, що працюють на протязі року тощо) виявлені порушення в 37,2 %. В 54,5 % випадків виявлено недоліки у військових частинах (в 6 із 11 перевірених).

Перевірено 52,8 % закладів охорони здоров'я (далі- ЗОЗ) до роботи в епідемічному сезоні 2013-2014 рр., при цьому були виявлені недоліки та вжиті відповідні заходи.

При виявленні порушень санітарного законодавства на об'єктах державного санітарно-епідеміологічного нагляду в епідемічному сезоні 2013 -2014 рр., було накладено 3751 штраф, винесено 3576 приписів, 7 справ направлено на розгляд до органів прокуратури, припинялась експлуатація 19 об'єктів, відсторонено від роботи 691 особа.

Вірусологічні лабораторії закладів ДСЕС частково забезпечені діагностичними препаратами для імунофлюоресцентної мікроскопії, діагностикумами для проведення серологічних досліджень, в т.ч. і визначення стану напруги імунітету. Для забезпечення серологічної діагностики на сьогодні лабораторії не мають достатньої кількості діагностикумів і потребують додаткового придбання. Така ж ситуація склалася і з діагностичними сироватками.

Для проведення вірусологічних досліджень на культурі клітин лабораторії потребують придбання поживних середовищ, сольових розчинів, телячої ембріональної сироватки, а також витратних матеріалів (флаконів для вирощування культур клітин, пробірок, наконечників з фільтрами та інше).

Фахівцями ДСЕС здійснюється контроль за виконанням вимог санітарного законодавства щодо будівництва, реконструкції та функціонування лікувально-профілактичних закладів (далі – ЛПЗ).

Держсанепіднагляд здійснювався за 31026 ЛПЗ (у 2013 – 35215, 2012 – 38071, у 2011 році – 37582), з яких майже 35,6% обстежено за новими правилами організації нагляду (контролю) за об'єктами нагляду за критеріями ризику.

Обстежено із застосуванням лабораторних та інструментальних методів дослідження 11054 (35,6%) лікувально-профілактичних закладів проти 32% у 2013 році. Знаходяться в незадовільному санітарно-технічному стані 686 (6,2%) лікувально-профілактичних заклади проти 3,0% у 2013 році.

Неодноразово заслуховувались проблемні питання стану та матеріально-технічного забезпечення ЛПЗ і профілактичної роботи в них на засіданнях колегій управління охорони здоров'я облдержадміністрацій, міськрайдержадміністрацій, на засіданнях надзвичайних протиепідемічних комісій, комісій з питань ТЕБ і НС.

Основними проблемними питаннями залишаються: проведення капітальних та поточних

ремонтів будівель ЛПЗ, перенесення ЛПЗ, які знаходяться у аварійних будівлях, що не підлягають ремонту; очищення та знезараження стічних вод інфекційних лікарень (відділень); утилізація специфічних патологоанатомічних і післяопераційних відходів. У сільській місцевості ЛПЗ не забезпечені централізованими інженерними мережами (водопостачання, каналізування, опалення), у тому числі через відключення електропостачання та відсутність палива; незадовільний стан матеріального забезпечення більшості ЛПЗ, особливо у дільничних лікарнях, ФАП.

Існуюче в лікувально-профілактичних закладах дезінфекційне і стерилізаційне обладнання в більшій своїй частині зношене, технічно застаріле, тому часто виходить зі строю. Це не дозволяє належним чином забезпечити необхідний режим дезінфекції і стерилізації виробів медичного призначення. Більше існує ризик виникнення внутрішньо-лікарняних інфекцій.

Щорічно у містах і селищах України проводяться місячники благоустрою із залученням громадськості, зустрічі “За круглим столом”, проведення операцій “Чисте повітря”, “День охорони довкілля”, “Чиста Україна – чиста земля”, “Жива вода”, “Зелена весна”. Фахівцями санепідслужби при перевірках промпідприємств, установ та організацій, об’єктів підвищеного епідризику, нагляді за санітарним станом територій населених пунктів проводяться лекції та бесіди, висвітлюється актуальність проблеми щодо охорони навколишнього середовища. Інформація про екологічний стан (атмосферного повітря, ґрунту та водоймищ, фізичних факторів тощо) областей висвітлюється в засобах масової інформації.

На виконання Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» та з метою санітарної охорони території України від занесення та розповсюдження небезпечних інфекційних хвороб у пунктах пропуску через державний кордон України спеціалістами територіальних органів ДСЕС здійснювалася перевірка готовності санітарно-карантинних підрозділів до проведення медико-санітарних заходів на випадок виникнення епідемічних ускладнень з інфекційних хвороб, які можуть створити надзвичайну ситуацію в області громадської охорони здоров’я та має міжнародне значення. Заходи щодо санітарної охорони території України здійснювалися згідно з «Правилами санітарної охорони території України», затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2011 № 893.

З метою забезпечення готовності ДСЕС, зокрема санітарно-карантинних пунктів (далі-СКП) та санітарно-карантинних відділів (далі-СКВ), ЛПЗ проводилися учбово-тренувальні заняття із залученням працівників зацікавлених служб і відомств, на яких відпрацьовано алгоритм дій при виявленні хворих з підозрою на особливо небезпечні хвороби та небезпечних вантажів.

Для кожного рівня управління існує визначена система із локалізації та ліквідації вогнища. Конкретні завдання охоплюють широке коло проблем, які залежать не тільки від інтенсивності епідемічного процесу, але й від біології збудника, джерел інфекції, механізмів передачі, готовності до відповідних заходів тієї чи іншої нозології. При проведенні епідеміологічного нагляду територіальні органи Державної санітарно-епідеміологічної служби співпрацюють з органами виконавчої влади, іншими зацікавленими службами та відомствами.

В Україні розроблені наукові основи визначення провісників і попередників епідемічних спалахів, які дають можливість прогнозувати епідемічну ситуацію, зменшити ризики, пов’язані з епідеміями і новими інфекціями.

В Україні забезпечується збір даних про інфекційні захворювання по 67 нозологічним формам. Важливого значення надається інформації про інфекційні захворювання, яка негайно передається до ДСЕС та МОЗ (сибірка, бруцельоз, туляремія, дифтерія, малярія, сказ, кліщовий вірусний енцефаліт та ін.).

Інформація за окремими інфекційними захворюваннями надається до Європейського Регіонального Бюро ВООЗ (гострі в’ялі паралічі – щотижня; дифтерія, кір, краснуха, грип та інші гострі респіраторні вірусні інфекції – щомісячно; малярія, ехінококоз, альвеококоз, трихінельоз, токсоплазмоз, опісторхоз, інші паразитози, вірусні гепатити – щорічно).

Щороку до штаб-квартири ВООЗ надається інформація за спільною формою звітності ВООЗ/ЮНІСЕФ щодо захворювань, які попереджаються засобами імунопрофілактики, спільна звітна форма ВООЗ з інших інфекційних захворювань і спалахах інфекційних хвороб.

В межах реалізації міжнародних проектів, за запитом ВООЗ, надається інформація щодо розповсюдженості окремих інфекційних захворювань та циркуляції їх збудників на території країни, наприклад з питань оцінки можливостей для діагностики та епідеміологічного нагляду за ротавірусною інфекцією в країні. У межах міжнародних програм ЄРБ ВООЗ проводиться інформування щодо виділення штамів збудника від хворих на дифтерію, результати серологічних досліджень матеріалу від хворих на кір та краснуху, виділення штамів поліовірусів від випадків гострого в'язлого паралічу.

Проводиться робота по адаптації законодавства України з європейськими вимогами нормативної бази щодо методів лабораторних досліджень, організації роботи лабораторій, забезпечення біологічної безпеки.

Основними напрямками роботи Ці БПА на базі УЦКМЗ МОЗ були: забезпечення готовності до реагування на надзвичайні ситуації природного та техногенного характеру, проведення індикації БПА бактеріальної етіології (зооантропонози); організаційно-методична та консультативна допомога Головним установам, іншим територіальним закладам, закріпленим відповідно до наказу МОЗ та АМН України від 21.03.2003 № 127/27; контроль за закладами ДСЕС з питань індикації БПА; удосконалення матеріально-технічної бази та кадрового потенціалу Центру.

Фахівцями ДЗ «УЦКМЗ МОЗ» прийнято участь у конференціях з питань біологічної безпеки, епідеміологічного нагляду за інфекційними хворобами, сучасних досягнень в лабораторній діагностиці інфекційних захворювань та лабораторному контролі за об'єктами довкілля, у тому числі і міжнародних.

Фахівці ДЗ «УЦКМЗ МОЗ» та ДСЕС прийняли участь у щорічній нараді щодо нагляду за грипом, організовану спільно Європейським регіональним бюро ВООЗ і Європейським центром із профілактики і контролю захворювань (м. Відень, Австрія, 11-13 червня 2014), міжнародній конференції організованої DTRA (США) та NCDC (Грузія) щодо системи епідеміологічного та епізоотологічного нагляду у Грузії, Вірменії, Азербайджані, Україні (м.Тбілісі, Грузія, 19-21 жовтня 2014), семінарі ВООЗ «Визначення обтяжень хвороби і ухвалення рішення щодо вакцинації проти сезонного грипу» (м. Тбілісі, Грузія, 25-29 серпня 2014), міжнародному семінарі «Підвищення обізнаності та освіти з безпеки та біозахисту в Україні» (м. Київ, 4-6 жовтня 2014) тощо.

В Україні станом на 01.01.2015 за виключенням даних з тимчасово окупованих територій АР Крим, м. Севастополя, частини Донецької та Луганської областей знаходиться 358,5 тис. суб'єктів господарювання, що підлягають державному нагляду (контролю), з них віднесені 39 тис. до високого ступеню ризику (11 %), 56 тис. до середнього ступеню ризику (15 %) і 265 тис. до незначного ступеню ризику (74 %). Проведено 98342 перевірки, з них 30978 за планом. При цьому проведено 17899 перевірок за власною ініціативою контролюючого органу, 166 – за дорученням правоохоронних органів і 1641 – за дорученням органів прокуратури, 34391 – за зверненням фізичних та юридичних осіб і 3787 – за зверненням інших державних органів. У 2014 році перевірено 100 тис. об'єктів нагляду (суб'єктів господарювання), з них не відповідають нормативам 25,3 тис. (25,2 %).

Проведено 3014,4 тис. досліджень харчових продуктів, питної води тощо за мікробіологічними показниками, відхилення від санітарних норм встановлено у 70600 (2,34 %); за санітарно-хімічними показниками – відповідно 1469773 і 99663 (6,8 %); за радіологічними показниками – 119632 і 332 (0,3 %).

Фахівцями ДСЕС вживалися заходи адміністративного впливу до порушників санітарного законодавства:

У 2014 році за порушення вимог санітарного законодавства накладено 23356 штрафів на суму 3923,2 тис. грн., стягнуто до держбюджету 3788 тис. грн.; на розгляд до правоохоронних органів передано 64 справи; закрито 86 об'єктів за рішенням адміністративного суду, з них 3 на постійно; прийнято 954 рішення про зупинення, обмеження, призупинення об'єктів; складено 18459 приписи за результатами проведених заходів і 8528 розпоряджень або інших розпорядчих документів про усунення порушень, виявлених під час здійснення таких заходів; притягнуто до

адміністративної відповідальності 22107 осіб. Оскаржено 1 рішення держсанепідслужби на користь суб'єкта господарювання, направлений до суду.

Знято з реалізації 40,3 тонни продуктів харчування – практично за рахунок продуктів вітчизняного виробництва. За реалізацію недоброякісної та небезпечної у епідемічному відношенні продукції застосовано 558 фінансових санкцій на суму 120 тис. гривень, стягнуто до держбюджету 117,5 тис. грн.

У тому числі: у забезпеченні населення якісною питною водою – накладено 669 штрафів; закрито 2 об'єкти за рішенням адміністративного суду; передано 7 справ до правоохоронних органів, надавалися приписи;

на промислових підприємствах – 1951 штраф, на розгляд до правоохоронних органів передано 5 справ; закрито 13 об'єктів за рішенням адміністративного суду, надавалися приписи, пропозиції щодо проведення ремонтних робіт тощо;

на підприємствах сільського господарства – накладено 555 штрафів, на розгляд до правоохоронних органів передано 5 справ; закрито 1 об'єкт за рішенням адміністративного суду, надавалися приписи щодо виконання планів-завдань, пропозиції щодо проведення ремонтних робіт тощо;

на відповідальних осіб підприємств харчопереробної промисловості, ресторанного господарства і торгівлі – накладено 3724 штрафи; передано 19 справ до правоохоронних органів, надавалися приписи, закрито 24 об'єкти за рішенням адміністративного суду; у тому числі молокозаводів – накладено 53 штрафи.

Як свідчить статистика, за умови невжиття інших, нових сучасних дієвих механізмів здійснення контролю за реалізацією державної політики у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення, відсутність нагляду за дотриманням вимог санітарного законодавства безпосередньо на об'єктах та у відомчих організаціях призводить до вкрай негативного результату, а також впливають зміни в законодавстві щодо суттєвого обмеження контрольних функцій, послаблення законодавчої і нормативно-правової бази у сфері повноважень органів управління, у тому числі – тимчасова заборона проведення планових та позапланових перевірок органів влади та місцевого самоврядування, об'єктів та суб'єктів господарювання без дозволу Кабінету Міністрів України.

Основні заходи у разі виникнення групових захворювань (спалахів) проводяться на першому територіальному рівні за участі усіх спеціалістів міністерств, відомств і служб відповідно до порядку "Регламенту взаємодії територіальних органів ДСЕС та установ, що належать до сфери її управління", затвердженого наказом ДСЕС від 28.01.2013 № 10, в частині проведення санітарно-епідеміологічного нагляду за інфекційними хворобами та об'єктами нагляду, профілактичних та протиепідемічних заходів по відношенню до інфекцій та спалахів інфекційних хвороб, надання позачергових повідомлень.

При розслідуванні спалахів інфекційних хвороб, випадків інфекційних хвороб, особливо небезпечних та небезпечних інфекцій, проведенні санітарно-епідеміологічного нагляду за інфекційними хворобами та об'єктами нагляду, організації та контролю за виконанням заходів із санітарної охорони території, при виявленні порушень санітарно-протиепідемічного режиму та інших причинах на об'єктах накладаються штрафи на осіб, з бездіяльності яких виникають спалахи тощо.

При виникненні ускладнень складаються плани ліквідації спалахів, де додатково передбачаються сили (спеціалісти) і засоби, комплекс профілактичних та протиепідемічних заходів з метою локалізації та ліквідації ускладнення; при держадміністраціях працюють Комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайної ситуації, до яких входять спеціалісти Державної санітарно-епідеміологічної служби.

Система санітарної охорони території країни

Санітарна охорона території країни від заносу особливо небезпечних інфекцій є пріоритетним напрямком у діяльності МОЗ та ДСЕС України щодо протиепідемічного забезпечення населення і збереження здоров'я нації.

У зв'язку з тим, що ризики, пов'язані з пандеміями і знов виникаючими інфекціями в світі зберігаються, на всіх рівнях управління діє система заходів, направлена на недопущення занесення і розповсюдження небезпечних інфекцій.

Заходи, спрямовані на санітарну охорону території країни, здійснюються у відповідності із Міжнародними медико-санітарними правилами (ММСП), затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2011 № 893, Правилами санітарної охорони території України, Положення про пункти пропуску через Державний кордон та пункти контролю та Положень про спеціальні карантинні підрозділи, а також Планами протиепідемічної готовності підпорядкованих їм санітарно-карантинних підрозділів до проведення первинних протиепідемічних заходів у випадку виявлення хворого (або підозрілого) на особливо небезпечні інфекційні хвороби, затвердженими Головними державними санітарними лікарями – начальниками Головних управлінь ДСЕС областей та відомств (на повітряному, водному та залізничному транспортах).

Для здійснення «Правил санітарної охорони території» у 2014 році в 73 пунктах пропуску в'їзду через кордон в Україні функціонують 55 санітарно-карантинних підрозділів (пунктів, відділів). У пунктах пропуску, де вони відсутні – їх функції виконують фахівці територіальних закладів ДСЕС.

Звертає на себе увагу та викликає тривогу той факт, що при проведенні реорганізації ДСЕС країни чітко не були визначені питання санітарної охорони території України. У багатьох регіонах прослідковується тенденція до призупинення функціонування окремих санітарно-карантинних підрозділів: кількість СКП/СКВ по країні зменшилася на 25,5% (із 102 у 2012 році до 76 – на початок 2013-го року і до 73 у 2014 році). Зазначене призводить до того, що Правила санітарної охорони території України виконуються не у повному обсязі, що може загрожувати епідемічній безпеці країни.

Забезпечені можливості суспільної охорони здоров'я в аеропортах, портах і наземних транспортних вузлах як в звичайних умовах, так і при вживанні у відповідь заходів на події, які можуть бути надзвичайною ситуацією у області суспільної охорони здоров'я, що має міжнародне значення. З урахуванням сучасної епідемічної ситуації в світі, проводиться удосконалення системи організації первинних протиепідемічних заходів.

Відповідно до ММСП в Україні існує механізм усестороннього управління подіями і вживанні у відповідь заходів на всіх рівнях управління, забезпечений оперативний зв'язок між основними фахівцями у області суспільної охорони здоров'я, урядом.

Обтяжуючим фактором, який може сприяти поширенню захворювань на окремі гострі кишкові інфекції, холеру при її занесенні та інші, є незадовільний стан водозабезпечення, водогінних та каналізаційних споруд та мереж, саночистки в окремих населених пунктах та збройний конфлікт на Сході країни (у Луганській та Донецькій областях), а щодо природно-вогнищевих хвороб – недостатні обсяги дератизації та дезінсекції через фінансові труднощі та труднощі із забезпеченням імунодіагностичними та профілактичними препаратами (зокрема, щодо сказу, туляремії, Ку-гарячки), виробництво яких в країні відсутнє.

Система організації роботи лабораторних підрозділів територіальних органів ДСЕС

Система організації роботи лабораторних підрозділів територіальних органів ДСЕС на сучасному етапі передбачає їх участь у впровадженні та реалізації Національних програм стосовно збереження та захисту здоров'я громадян шляхом забезпечення достовірних і об'єктивних оціночних характеристик об'єктів, що підлягають державному санітарно-епідеміологічному нагляду.

МОЗ та ДСЕС України особливу увагу приділяють удосконаленню роботи системи в організації діяльності лабораторних підрозділів всіх рівнів.

На лабораторії покладаються завдання по здійсненню санітарно-гігієнічного, санітарно-бактеріологічного, радіологічного лабораторного контролю об'єктів довкілля, харчових продуктів, води, умов праці, навчання, життєдіяльності людини, кількісного визначення хімічних токсичних речовин у харчових продуктах і питній воді. Облік у межах регіону всіх потенційно небезпечних токсичних хімічних речовин та фізичних факторів дозволяє розробляти і реалізовувати програму

моніторингу довкілля та визначення у регіоні “проблемних адміністративних територій”.

Для вирішення цих завдань діє мережа лабораторного контролю, яка проводиться ДУ «Лабораторні центри ДСЕС» на рівні областей (30 установ – 28 на кінець 2014 року) з розгалуженням на території у вигляді відокремлених підрозділів (відділів, філій).

Після реформування ДСЕС України тільки Головні управління та ДУ «Лабораторні центри ДСЕС» на рівні областей спроможні у виконанні більшості видів досліджень при здійсненні контролю небезпечних факторів, значна кількість міських і районних санепідстанів, які переважають в системі служби, виконують дослідження по обмеженому переліку показників і не можуть давати повної кваліфікованої оцінки по показниках безпеки умов життєдіяльності людей.

Українське обмежене бюджетне фінансування ДСЕС, відсутність державних цільових програм і моніторингів довкілля з централізованим фінансуванням призвели до значного диференціювання можливостей установ різних рівнів підпорядкованості. У продовж останніх 10 років парк приладів, що використовують в лабораторних підрозділах ДСЕС збільшився, але це здебільшого прилади з обмеженими аналітичними можливостями. У лабораторіях служби недостатньо використовуються рідинні хроматографи, хроматомаспектрометри в зв'язку з їх високою вартістю, а саме на ці прилади орієнтований аналітичний контроль у державах Європейської співдружності.

У 2014 році ДСЕС не отримувала даних щодо отруєнь токсичними речовинами, у тому числі пестицидами.

Висновки

1. Негативно впливають на стан санітарно-епідеміологічного благополуччя тимчасова заборона проведення планових та позапланових перевірок органів влади та місцевого самоврядування, об'єктів та суб'єктів господарювання. Це при тому, що в Україні станом на 01.01.2015 за виключенням даних з тимчасово окупованих територій Автономної Республіки Крим, м. Севастополя, частини Донецької та Луганської областей знаходиться 358,5 тис. суб'єктів господарювання, що підлягають державному нагляду (контролю), з них віднесені 39 тис. до високого ступеню ризику (11 %), 56 тис. до середнього ступеню ризику (15 %) і 265 тис. до незначного ступеню ризику (74 %).

2. Звертає на себе увагу та викликає тривогу той факт, що у багатьох регіонах прослідковується тенденція до призупинення функціонування окремих санітарно-карантинних підрозділів: кількість СКП/СКВ по країні зменшилася на 25,5% (із 102 у 2012 році до 76 – на початок 2013-го року і до 73 у 2014 році). Зазначене призводить до того, що Правила санітарної охорони території України виконуються не у повному обсязі, що може загрожувати епідемічній безпеці країни.

3. Обтяжуючим фактором, який може сприяти поширенню інфекційних захворювань на окремі гострі кишкові інфекції, холеру при її занесенні та інші, є незадовільний стан водозабезпечення, водогінних та каналізаційних споруд та мереж, саночистки в окремих населених пунктах де проходять локальні збройні конфлікти на Сході країни (у Луганській та Донецькій областях).

4. Потребує уваги удосконалення роботи в системі організації діяльності лабораторних підрозділів всіх рівнів. На сьогодні діє мережа лабораторного контролю, яка проводиться ДУ «Лабораторні центри Держсанепідслужби» на рівні областей (30 установ – 28 на кінець 2014 року) з розгалуженням на території у вигляді відокремлених підрозділів (відділів, філій). На жаль, на сьогодні, лише Головні управління та ДУ «Лабораторні центри Держсанепідслужби» на рівні областей спроможні у виконанні більшості видів досліджень при здійсненні контролю небезпечних факторів, значна кількість міських і районних санепідстанів, які переважають в системі служби, виконують дослідження по обмеженому переліку показників і не можуть давати повної кваліфікованої оцінки по показниках безпеки умов життєдіяльності людей.

5.5. Інформаційно-роз'яснювальна робота у сфері цивільного захисту та навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях

Інформування у сфері цивільного захисту

Роботу Державної служби України з надзвичайних ситуацій у сфері інформування було спрямовано на належне виконання державної політики у сфері інформування громадськості з питань цивільного захисту населення та територій від наслідків катастроф техногенного та природного характеру, своєчасного, повного і об'єктивного інформування про діяльність ДСНС України у сфері попередження та реагування на надзвичайні ситуації різного характеру, формування довіри населення до підрозділів ДСНС України, підвищення престижу професії рятувальника.

Протягом року оперативно надавалася інформація про надзвичайні ситуації та ліквідацію їх наслідків, організовувались виступи у прямому ефірі керівників та фахівців ДСНС України. Проводились прес-конференції та брифінги з питань виконання вимог чинного законодавства, актів і доручень Президента України з питань подальшого вдосконалення державного управління у сфері відповідальності ДСНС України.

Інформаційно-роз'яснювальна робота була спрямована на попередження травмування та загибелі людей під час різного роду надзвичайних ситуацій, як у побуті, так і на виробництві. Особлива увага приділялась правилам безпеки у повсякденному житті громадян, а саме вміння та навичок обережного поводження з вогнем та на воді. Підрозділи, відповідальні за взаємодію із засобами масової інформації та комунікації з громадськістю в системі ДСНС України, забезпечили широке інформування різних верств населення щодо процесів формування державної політики, прийняття ДСНС України суспільно значимих рішень шляхом висвітлення повсякденної діяльності Служби у засобах масової інформації.

У 2014 році у засобах масової інформації було оприлюднено 106 913 матеріалів та повідомлень, з них 26 109 друкованих, 39 889 – на радіо, 21 984 – на телебаченні і 58 820 – в інтернет-виданнях.

Щопонеділка в ДСНС України проходили брифінги на тему «Прогноз гідрометеорологічних умов в Україні та вжиті заходи щодо ліквідації надзвичайних ситуацій».

З метою своєчасного реагування на проблемні або критичні матеріали, планування подальшої роботи з урахуванням думки громадськості ДСНС проводила щоденний моніторинг та аналіз інформаційних матеріалів, що виходять на каналах телебачення, радіо, в газетах та Інтернет-виданнях, у тому числі таких, які стосуються центральних і місцевих органів виконавчої влади, у сфері запобігання травмуванню та загибелі людей під час надзвичайних ситуацій, організації цивільного захисту населення, виконання програм діяльності Кабінету Міністрів України.

З метою роз'яснення суспільству пріоритетних питань державної політики у сфері компетенції ДСНС України протягом року проведено 45 інформаційних компаній, у ході яких було здійснено понад 39 тис. заходів.

У Державній службі України з надзвичайних ситуацій функціонує офіційний веб-портал на якому у 2014 році опубліковано понад 23 тис. інформаційних повідомлень. Також на офіційному веб-порталі розміщені веб-сайти ГУ (У) ДСНС України в областях та місті Києві, навчальних та наукових установ системи ДСНС України. Протягом року веб-портал ДСНС України відвідало 805 тис. користувачів.

Дієвим засобом інформування громадськості у 2014 році залишалося відомче видання–журнал «Надзвичайна ситуація».

З метою створення у суспільстві соціально-престижного образу рятувальника, підвищення обізнаності та інформованості населення про стан цивільного захисту в країні, інформування населення з питань пожежної, техногенної безпеки та цивільного захисту, виховання у громадян культури безпечної поведінки, запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, попередження травмування та загибелі людей під час НС проведено ряд загально-масових заходів. Зокрема, Всеукраїнську акцію «Герой – рятувальник року», яка передбачає вшанування особистостей, які виявили мужність та героїзм, рятуючи життя людей під час надзвичайних ситуацій, донесення до

широкого загалу фактів та обставин героїчних вчинків. Завдяки Акції, суспільство дізналося про героїчні вчинки близько 100 наших співвітчизників. Десятьом учасникам, які стали лауреатами, 17 вересня, з нагоди професійного свята – Дня рятувальника, вручили нагороди.

Також упродовж року проводилась Акція «Запобігти. Врятувати. Допомогти», започаткована у 2004 році. Головним завданням цього заходу є ознайомлення населення з діяльністю Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту та навчання основам безпеки життєдіяльності. У рамках заходу організовано 1 021 екскурсію до музеїв пожежної охорони та оперативних-рятувальних підрозділів.

Спільно з Міністерством освіти і науки наприкінці II півріччя 2013-2014 навчального року та I півріччя 2014-2015 навчального року у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах України організовано «Тиждень знань безпеки життєдіяльності». У рамках заходу в 2014 році проведено близько 13 тис. відкритих уроків, майже 18 тис. зустрічей з батьками, 707 практичних навчань із залученням працівників ДСНС України. Ця робота висвітлювалась центральними, регіональними та обласними ЗМІ (понад 4 800 матеріалів).

Протягом року у всіх територіальних підрозділах функціонували Центри взаємодії з волонтерами та волонтерськими організаціями. Вони забезпечували координацію волонтерів під час проведення профілактичної роботи, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, а також надання допомоги внутрішньо-переміщеним особам.

При Державній службі України з надзвичайних ситуацій функціонувала Громадська рада. Матеріали за результатами її діяльності оприлюднювалися у відповідному розділі на офіційному веб-порталі.

У 2014 році широко використовувалась соціальна реклама, яка, як один з найбільш ефективних засобів доведення до громадян інформації з основ безпеки життєдіяльності, транслювалася на 501 телеканалі: центральному та регіональних і радіостанціях, на 5 301 об'єкті з масовим перебуванням людей, розміщена на 2 264 конструкціях зовнішньої реклами на території всієї країни. Також понад 80 000 плакатів та листівок з питань безпеки життєдіяльності було розміщено на транспортних засобах.

Основними напрямками розвитку та удосконалення системи інформаційного забезпечення у 2014 році були:

1) організація інформаційно-комунікаційного супроводження, реалізації соціально-економічних реформ у сфері компетенції ДСНС України:

навчання громадян із основних питань цивільного захисту, реалізація єдиної інформаційної політики, спрямованої на інформування населення про діяльність ДСНС України, зменшення кількості надзвичайних ситуацій, випадків травмування та загибелі громадян;

2) привернення уваги суспільства, центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, керівників підприємств, організацій, установ усіх форм власності до проблеми забезпечення безпеки життєдіяльності громадян:

запровадження нових форм та методів роботи у галузі взаємодії зі ЗМІ та зв'язків з громадськістю, спрямованих на зменшення кількості випадків травмувань та загибелі людей внаслідок конкретних видів надзвичайних ситуацій;

3) формування позитивного іміджу ДСНС України та популяризація професії рятувальника, виховання молоді на прикладах героїчних вчинків наших співвітчизників.

Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях

Відповідно до чинного законодавства України навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях здійснюється:

працюючого населення – за місцем роботи;

дітей дошкільного віку, учнів та студентів – за місцем навчання;

непрацюючого населення – за місцем проживання.

Організація навчання діям у надзвичайних ситуаціях працюючого та непрацюючого населення покладається на ДСНС України, регіональні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, які розробляють і затверджують відповідні організаційно-методичні

вказівки та програми з підготовки населення до таких дій.

За навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів відповідає МОН України, яке розробляє та затверджує навчальні програми з вивчення заходів безпеки, способів захисту від впливу небезпечних факторів, спричинених надзвичайними ситуаціями, з надання домедичної допомоги за погодженням з центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

Навчання населення способам захисту у разі виникнення надзвичайних, несприятливих побутових або нестандартних ситуацій та організація тренувань на підприємствах, в установах та організаціях, залежно від ступеня їх участі у виконанні завдань у сфері цивільного захисту, проводилось відповідно до вимог чинного законодавства.

МОН України, як керівний орган функціональної підсистеми Єдиної державної системи цивільного захисту, у мирний час та в особливий період забезпечує навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів діям у надзвичайних ситуаціях (з питань безпеки життєдіяльності).

У галузі освіти функціонує:

16 680 дошкільних навчальних закладів, у яких виховується 1 470 817 дітей і працює 152 562 вихователів;

17 459 денних загальноосвітніх навчальних закладів, у яких навчається 3 718 427 учнів і працює 417 871 педагогічних працівників;

148 вечірніх шкіл, у яких навчається 38 636 учнів і працює 1 794 педагогічних працівників;
945 професійно-технічних навчальних закладів, у яких навчається 324 895 учнів і працює 43 316 педагогічних працівників;

387 вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації державної, комунальної та приватної форм власності, у яких навчається 251 271 студентів і працює 30 593 педагогічних і науково-педагогічних працівників;

277 вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації державної, комунальної та приватної форм власності, у яких навчається 1 437 955 студентів і працює 137 993 педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Всього в галузі в умовах мирного часу працює 784 тис. педагогічних і науково-педагогічних працівників, які навчають діям у надзвичайних ситуаціях 7 млн. 242 тис. вихованців, учнів і студентів.

Базовим компонентом дошкільної освіти, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22.05.2012 № 615 передбачена освітня лінія «Особистість дитини», де виокремлено зміст освіти з «Безпеки життєдіяльності».

Освітньо-виховна робота у дошкільному навчальному закладі з питань забезпечення мінімально необхідного рівня компетенції дитини для безпечного перебування в навколишньому середовищі спрямована на:

свідоме розуміння дітьми цінностей власного життя та здоров'я вже в дошкільному віці;
формування поняття про стихійні природні явища (землетрус, повінь, бурю, ожеледицю, грозу, град тощо) та ознайомлення з природою їх виникнення, характерними ознаками, негативними наслідками для природи і людини;

формування чуття безпеки щодо вогню, струму, вміння дотримуватися правил протипожежної безпеки, швидко знаходити правильний вихід у небезпечній ситуації;
уміння обережно поводитись з ліками та хімічними речовинами (ртуть у градуснику, отрута для травлення шкідників садів та городів, побутова хімія);

формування поняття про небезпечні для життя людини отруйні рослини, ягоди, вміння вирізняти їх серед інших у природному оточенні, правильно поводитись з ними;

уміння дітей надавати собі і постраждалим першу допомогу у разі травм, нещасних випадків, що трапляються з дітьми на вулиці, у дворі, в побуті; свідомо дотримуватись обов'язкових правил поведінки в умовах загрози та виникнення надзвичайних ситуацій;

уміння дітей поводитись у незнайомих містах та з незнайомими людьми тощо.

Однією з форм профілактичної роботи серед дітей є проведення «Тижня безпеки дитини» і «Дня цивільного захисту».

Згідно з Типовими навчальними планами загальноосвітніх навчальних закладів у 1-9 класах вивчається курс «Основи здоров'я», у 10-11 – предмет «Захист Вітчизни» (до 2005 року мав назву «Допризовна підготовка юнаків»).

Навчальну програму з предмета «Захист Вітчизни» розроблено відповідно до Державного стандарту базової і повної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 року №24 (зі змінами). Програма розрахована на 70, 105 та 140 навчальних годин (відповідно: 1; 1,5; 2 години на тиждень). Згідно з Типовими навчальними планами для загальноосвітніх навчальних закладів III ступеня, затверджених наказом Міністерства освіти і науки від 27.08.2010 № 834 зі змінами, що внесені відповідно до наказу Міністерства освіти і науки від 29.05.2014 № 657 на вивчення предмета «Захист Вітчизни» у 10-11 класах загальноосвітніх навчальних закладів з нового 2014-2015 навчального року відводиться 1,5 години на тиждень. Навчальні заклади можуть збільшувати кількість годин на вивчення предмета за рахунок годин варіативної складової навчальних планів. Окрім того, у загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладах за даним напрямом може організовуватись гурткова та позашкільна робота.

Згідно зі статтею 32 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до повноважень місцевих органів самоврядування належить здійснення управління закладами освіти, організація їх кадрового, матеріально-технічного та фінансового забезпечення. Враховуючи зазначене, кадрове та матеріально-технічне забезпечення предмета «Захист Вітчизни» покладене на органи місцевого самоврядування.

У зв'язку зі скасуванням спільного наказу Міністерства освіти і науки України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Державного Комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.10.2010 № 969/922/216 «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 9 листопада 2010 за № 1057/18352, вищі навчальні заклади мають право самостійно встановлювати структуру і обсяги підготовки з дисциплін охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в залежності від характеру майбутньої професійної діяльності фахівця; визначати необхідність включення розділів вказаних дисциплін до дипломних проектів (робіт) та вводити до індивідуальних комплексних контрольних завдань питання з охорони праці. (Відповідно до нового Закону України «Про вищу освіту» діяльність вищих навчальних закладів базується на принципах автономії та самоврядування).

Наразі Міністерство розпочало формування робочих груп з розробки державних стандартів освіти.

Разом з тим з урахуванням технічної спрямованості вищі навчальні заклади виконують і реалізують науково-дослідницькі і конструкторські роботи з проблем цивільного захисту. Студенти постійно беруть участь у Всеукраїнських олімпіадах і конкурсах з безпеки життєдіяльності. Навчальні заклади розробляють і видають на паперових і електронних носіях посібники, інструкції тощо.

Протягом 2014 року проведені місячники, дні та тижні знань з безпеки життєдіяльності. Під час цих заходів відбулося навчання учнів та працівників з пожежної безпеки, відпрацьовані плани евакуації на випадок пожеж та інших надзвичайних ситуацій, поновлені куточки з правил пожежної безпеки та правил дорожнього руху. В усіх загальноосвітніх навчальних закладах організовано роботу загонів юних пожежників та юних інспекторів руху.

На початку 2014-2015 навчального року в усіх навчальних закладах проведено вступні та первинні інструктажі учнів та студентів з питань безпеки життєдіяльності.

З метою попередження дорожньо-транспортних пригод серед дітей шкільного віку спільно з регіональними відділами Державної автомобільної інспекції у серпні-вересні проводився конкурс-рейд «Увага! Діти – на дорозі».

На виконання спільного наказу Міністерства освіти і науки України та Державної служби України з надзвичайних ситуацій від 16.04.2014 р. № 462/204 «Про проведення Тижнів знань з

основ безпеки життєдіяльності в дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах України» протягом 2014 року проводилась робота з питань безпечної життєдіяльності. У тематичні плани проведення Тижня знань з основ безпеки життєдіяльності було внесено заходи, спрямовані на формування в учнів культури поведінки: у побуті; при експлуатації побутових електроприладів; на транспорті, автошляхах та залізниці; під час літнього відпочинку на водоймах; під час подорожі до лісу; під час збирання лікарських рослин, ягід, грибів; при виникненні пожежі в квартирі; під час сильного вітру, грози, шквалів, буревію; при виявленні розливу ртуті; при користуванні предметами побутової хімії; при виявленні незнайомих предметів тощо.

Важливою складовою є профілактична робота з батьками та проведення науково-практичних семінарів за участю представників Міністерства освіти і науки, місцевих органів управління освітою, відповідних структурних підрозділів та навчально-методичних установ у сфері цивільного захисту.

Тижневик «Освіта», газета «Освіта України», періодично розміщують на своїх сторінках матеріали з безпеки життєдіяльності.

У місцевих засобах масової інформації систематично висвітлюються матеріали щодо необхідності посилення уваги до питань збереження життя і здоров'я дітей.

Міністерство освіти і науки постійно надає методичну допомогу місцевим органам управління та навчальним закладам, у тому числі з питань безпеки життєдіяльності.

Міністерство освіти і науки листом від 30.07.2014 р. № 1/9-385 надіслало місцевим органам управління освітою, інститутам післядипломної педагогічної освіти методичні рекомендації для проведення бесід з учнями загальноосвітніх навчальних закладів з питань уникнення враження мінами та вибухонебезпечними предметами та поведінки в надзвичайних ситуаціях.

Крім того, листом від 04.09.2014 р. № 1/9-444 Міністерство освіти і науки доручило керівникам місцевих органів управління освітою вжити, зокрема, такі заходи:

- провести спільні наради з представниками правоохоронних органів, територіальних підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій щодо питання безпеки учасників навчально-виховного процесу під час проведення масових заходів;

- підготувати та розповсюдити серед учнів, студентів, педагогічних та науково-педагогічних працівників пам'ятку із правилами поведінки у разі виявлення підозрілих вибухонебезпечних предметів (з урахуванням особливостей регіону), у тому числі замаскованих під них речей: авторучки, міні-магнітофони, мобільні телефони, іграшки тощо;

- забезпечити організацію та проведення роз'яснювальної роботи з батьками та учнями щодо завчасного інформування органів управління освітою або працівників правоохоронних органів про можливі факти вчинення протиправних акцій, спрямованих на зрив навчально-виховного процесу, розповсюдження пропагандистських сепаратистських матеріалів, а також предметів, які можуть викликати підозру щодо їх вибухонебезпечності;

- разом із співробітниками правоохоронних органів періодично перевіряти приміщення та території навчальних закладів на предмет виявлення підозрілих вибухонебезпечних предметів;

- посилити режим безпеки та впровадити жорстку пропускну систему щодо недопущення на територію, у приміщення навчальних закладів осіб, які не причетні до проведення навчально-виховного процесу.

Листом від 04.12.2014 № 1/9-628 щодо безпеки життєдіяльності учасників навчально-виховного процесу під час зимових канікул, новорічних та різдвяних свят Міністерство доручило органам управління освітою, вищим навчальним закладам вжити відповідних заходів щодо забезпечення дотримання правил безпечної поведінки учасниками масових заходів, вимог протипожежної безпеки, зокрема, під час використання піротехнічних виробів (фесрверки, петарди, ракети тощо); провести роз'яснювальну роботу серед вихованців, учнів, студентів щодо поведінки в умовах низьких температур, попередження випадків переохолодження та обморожень, навчання з надання першої медичної допомоги в таких випадках, поведінки з незнайомими людьми та підозрілими предметами.

На базі кафедри безпеки життєдіяльності Національного авіаційного університету 15-16

травня 2014 року відбулася чергова XIII Міжнародна науково-практична конференція на тему «Безпека життєдіяльності людини: освіта, наука, практика—2014». В роботі конференції брали участь близько 30 вищих навчальних закладів України. Матеріали конференції видані українською, російською та англійською мовами в збірнику «Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика», які охоплюють широке коло питань, зокрема тих, що стосуються галузі освіти («Формування мотивації у молоді підтримання здорового способу життя», «Вивчення питань безпечної життєдіяльності у ВНЗ за вимогами сьогодення», «Шкідливі звички молоді як соціально-педагогічна проблема», «Зміна пріоритетів у ставленні людини до власної безпеки – найважливіше завдання сьогодення», «Формування знань студентів з БЖД за умов різних форм аудиторної та самостійної роботи»).

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 26 березня 2013 року № 378 «Про внесення змін до Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці в закладах, установах, організаціях, підприємствах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 05 квітня 2013 року за № 565/23097, у 2014 році (згідно з наказом Міністерства освіти і науки від 17.07.2013 № 991) завершено заплановане навчання, підвищення кваліфікації та перевірка знань з питань безпеки життєдіяльності (охорона праці, пожежна, радіаційна безпека, безпека дорожнього руху, поведіння при надзвичайних ситуаціях, цивільний захист, травматизм невиробничого характеру, санітарне та епідемічне благополуччя населення тощо) керівників і спеціалістів органів управління освітою, вищих навчальних закладів, підприємств установ і організацій, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки, в усіх регіонах України, крім Луганської та Донецької областей.

Протягом 2014 року педагогічним складом територіальних курсів та навчально-методичних центрів цивільного захисту та безпеки життєдіяльності надано консультативно-методичну допомогу підприємствам, установам, організаціям у проведенні 6 140 комплексних об'єктових тренувань, навчань та тактико-спеціальних занять до яких було залучено 667 720 осіб.

З метою координації діяльності навчальних закладів щодо навчання молоді з питань цивільного захисту та безпеки життєдіяльності у системі загальної середньої та професійно-технічної освіти навчальними закладами системи ДСНС України надано методичну допомогу в організації та проведенні за програмами практичної підготовки до дій у надзвичайних ситуаціях. Проведено 1 718 «Днів цивільного захисту», як завершальних етапів навчання учнів з основ БЖД та цивільного захисту за програмами предметів «Основи здоров'я» та «Захист Вітчизни», у яких взяло участь понад 340 тис. учнів загальноосвітніх шкіл. Надано методичну допомогу керівництву дошкільних навчальних закладів в організації та проведенні у 1 150 закладах «Тижнів безпеки дитини», до участі в яких залучалося понад 80 тис. осіб.

5.6. Моніторинг і прогнозування надзвичайних ситуацій

Події останніх років свідчать, що ризик виникнення надзвичайних ситуацій на території України залишається високим. Територія України зазнає впливу широкого спектру небезпечних природних процесів, явищ. Зростає масштабність аварій, катастроф, стихійних лих, надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру. Ймовірність їх виникнення зростає, що ставить проблему запобігання та мінімізації наслідків у ряд першочергових завдань цивільного захисту.

Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій – це комплекс правових, соціально-економічних, політичних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів, спрямованих на регулювання техногенної та природної безпеки, проведення оцінки рівнів ризику, завчасне реагування на загрозу виникнення надзвичайної ситуації на основі даних моніторингу, експертизи, досліджень та прогнозів щодо можливого перебігу подій з метою недопущення їх переростання у надзвичайну ситуацію або пом'якшення її можливих наслідків.

Виходячи з цього, завдання щодо моніторингу, лабораторного контролю, досліджень і прогнозування надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру виходять на перший план.

Забезпечення організації та здійснення запобіжних заходів повинно розглядатися комплексно, мати системний характер, багаторівневу побудову, централізовану координацію та управління.

Питання запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та їх прогнозування покладено на Єдину державну систему цивільного захисту, її територіальні і функціональні підсистеми.

Проте чіткого цілісного системного відображення цього пріоритетного завдання цивільного захисту в структурі Єдиної державної системи цивільного захисту не визначено. Тому існуючі територіальні і функціональні підсистеми Єдиної державної системи цивільного захисту не забезпечують належного щоденного збирання, оброблення, передавання та аналізу інформації про ймовірність виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, відпрацювання запобіжних заходів та пропозицій щодо їх проведення.

Кодекс цивільного захисту України визначає створення та функціонування системи моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій, проте «де-юре» загальнодержавну систему моніторингу джерел надзвичайних ситуацій та їх прогнозування у державі не створено.

Відповідно до Закону України «Про Загальнодержавну цільову програму захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на 2013 - 2017 роки» (далі – Програма) передбачено створення центру моніторингу та прогнозування надзвичайних ситуацій - забезпечення функціонування та розвитку Урядової інформаційно-аналітичної системи з питань надзвичайних ситуацій.

Відповідно до Кодексу цивільного захисту України та доручення Прем'єр-міністра України у тримісячний термін після створення вказаного центру до Кабінету Міністрів України має бути подано проект «Порядку функціонування системи моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій, Підвищення ефективності оперативного та комплексного реагування на надзвичайні ситуації». Загальна сума коштів, передбачених Програмою на виконання цього завдання, становить 4,2 млн. грн: у 2013 році – 1,8 млн. грн, у 2014 році – 1,45 млн. грн, у 2015 році – 0,95 млн. гривень. Проте Законами України «Про Державний бюджет України» на 2013 - 2015 роки коштів на фінансування у 2013–2015 роках завдань і заходів Програми не передбачено, що унеможливило виконання вищезазначених заходів.

Разом з цим, у ДСНС України підготовлено проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку функціонування системи моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій», який у зв'язку зі змінами у персональному складі Уряду та постановою Кабінету Міністрів України потребує доопрацювання та перепогодження із заінтересованими центральним органами виконавчої влади.

На даний час моніторинг і прогнозування надзвичайних ситуацій в Україні здійснюються на рівні регіональних, галузевих або інших самостійних систем, не об'єднаних у єдиний інформаційно-аналітичний комплекс, наприклад: Державної системи моніторингу довкілля, автоматизованої системи контролю радіаційної обстановки, системи моніторингу епідеміологічної ситуації, системи моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря, систем соціально-гігієнічного та сейсмічного моніторингу, дистанційного зондування Землі, тощо. Інформація щодо функціонування деяких із них наведена нижче за текстом.

Загальнодержавної системи моніторингу джерел надзвичайних ситуацій та прогнозування їх у державі не створено.

Українським науково-дослідним інститутом цивільного захисту на замовлення ДСНС України розпочато виконання НДР «Провести дослідження з питань моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій та розробити проект Концепції створення і функціонування системи моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій - «Моніторинг і прогнозування» є актуальним науковим дослідженням, спрямованим на аналізування й оцінку сучасного стану моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій в Україні, вивчення й урахування зарубіжного досвіду з метою розроблення основних положень щодо створення сучасної системи моніторингу європейського рівня.

Вказана Концепція має визначити напрями і механізми формування системи моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій, основні завдання та стратегію її побудови, організаційну

структуру, тобто рівні та суб'єктів системи, їх функціонування і взаємодію, орган, що координуватиме діяльність системи, забезпечить збір, обробку і аналіз інформації щодо потенційних джерел НС, прогнозування ймовірності їх виникнення та підготовку пропозицій для прийняття управлінських рішень щодо запобігання та ліквідації НС.

Метою роботи є обґрунтування шляхів і способів створення та функціонування системи моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій. У ході виконання НДР будуть вирішені такі завдання:

аналіз сучасного стану моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій в Україні та вивчення зарубіжних досягнень у цій сфері;

вибір пріоритетної для України моделі (організаційної структури) системи моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій та її складових;

наукове обґрунтування шляхів і способів створення сучасної системи моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій.

Державна система моніторингу довкілля

Державна система моніторингу довкілля - це система спостережень, збирання, оброблення, передачі, зберігання й аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін і розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень про запобігання негативним змінам довкілля та дотримання вимог екологічної безпеки. Вона створюється з дотриманням міжнародних вимог і є сумісною з аналогічними міжнародними системами.

Структура та рівні державної системи моніторингу довкілля передбачають розбудову таких видів моніторингу навколишнього природного середовища (НПС) в Україні:

загальний (стандартний) моніторинг НПС - це оптимальні за кількістю параметрів спостереження в пунктах, об'єднаних в єдину інформаційно-технологічну мережу, що дають змогу розробляти управлінські рішення на всіх рівнях;

оперативний (кризовий), сутність якого полягає у спостереженнях за спеціальними показниками на цільовій мережі пунктів у реальному масштабі часу за окремими об'єктами та джерелами підвищеного екологічного ризику в окремих регіонах, котрі визначено як зони надзвичайної екологічної ситуації, а також у районах аварій із шкідливими екологічними наслідками з метою забезпечення оперативного реагування на кризові ситуації та прийняття рішень щодо їх ліквідації, створення безпечних умов життєдіяльності;

фоновий (науковий) моніторинг НПС - спеціальні високоточні спостереження за всіма компонентами природного довкілля, а також за характером, складом, кругообігом та міграцією забруднювальних речовин, за реакціями організмів на забруднення на рівні окремих популяцій, геосистем і біосфери в цілому. Так моніторинг здійснюється у природних та біосферних заповідниках і на інших територіях, що охороняються.

В Україні є розвинута нормативно-правова база для проведення геоекологічного моніторингу. Постановою Кабінету Міністрів затверджене «Положення про державну систему моніторингу довкілля» від 30 березня 1998 р., яке визначає порядок створення та функціонування Державної служби моніторингу довкілля (ДСМД). ДСМД - це система установ, які збирають, аналізують, зберігають і поширюють інформацію про стан довкілля, прогнозують його зміни та надають науково обґрунтовані рекомендації для прийняття відповідних рішень ДСМД - складова національної інформаційної інфраструктури, що є відкритою інформаційною системою. Пріоритет її функціонування - захист життєдіяльності громадян і суспільства загалом, збереження природних екосистем, запобігання кризовим змінам у довкіллі та виникненню надзвичайних екологічних ситуацій антропогенно-техногенного походження.

Забезпечено постійне функціонування Інформаційно-аналітичного центру державної системи моніторингу довкілля Мінприроди - об'єднуючої складової державної системи моніторингу навколишнього середовища, а також безперервне ведення банків даних про стан навколишнього природного середовища та надання доступу до екологічної інформації заінтересованим користувачам. Обмін інформацією на національному та регіональному рівнях здійснюється на основі двосторонніх угод про співробітництво у сфері моніторингу навколишнього природного

середовища між Мінприроди та суб'єктами державної системи моніторингу довкілля, розроблених до них регламентів обміну екологічною інформацією.

Оперативна моніторингова інформація регулярно передається територіальними органами суб'єктів ДСМД до регіональних центрів моніторингу довкілля, або державних управлінь охорони навколишнього природного середовища в регіонах. Узагальнена аналітична інформація надається до Мінприроди міністерствами та відомствами-суб'єктами ДСМД. На основі отриманих даних готуються інформаційно-аналітичні огляди про стан довкілля в Україні та окремо за кожним регіоном, які розміщуються на веб-сайті Інформаційно-аналітичного центру державної системи моніторингу довкілля Мінприроди та державних управлінь охорони навколишнього природного середовища в регіонах.

Національна система протиепідемічного нагляду (моніторингу)

У країні функціонує система епідеміологічного нагляду з метою проведення профілактичних і протиепідемічних заходів, направлених на зниження рівня інфекційних хвороб, їх попередження (завезення, поширення заразних, у тому числі карантинних захворювань із-за кордону) і поліпшення епідемічної ситуації, яка включає:

динамічне спостереження за захворюваністю (поточний і ретроспективний епідеміологічний аналіз) та за імунологічною структурою населення (аналіз стану щепленості тощо);

спостереження за клінічними проявами інфекцій (облік різних форм і важкості перебігу захворювань, частоти появи і характер ускладнень, лабораторне підтвердження діагнозу);

оцінка якості і ефективності профілактичних та протиепідемічних заходів і оперативна розробка управлінських рішень щодо покращення епідемічної ситуації.

Функціонування системи епідеміологічного нагляду з метою проведення профілактичних і протиепідемічних заходів має три рівні.

Перший рівень (районний) – своєчасне виявлення та інформування про випадки інфекційних захворювань, оповіщення, проведення епідеміологічного обстеження вогнищ, організація та проведення заходів з їх локалізації, аналіз інфекційної захворюваності і ефективності здійснюваних протиепідемічних заходів.

Другий рівень (регіональний, обласний) – здійснення організаційно-методичного керівництва підпорядкованими територіальними органами Державної санітарно-епідеміологічної служби і контроль проведених ними профілактичних і протиепідемічних заходів, надання їм необхідної допомоги. Здійснення епідеміологічного аналізу та оцінки ефективності проведених профілактичних і протиепідемічних заходів.

Третій рівень (національний) – організаційно-методичне керівництво структурними підрозділами з питань охорони здоров'я АР Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій, територіальних органів Державної санітарно-епідеміологічної служби в АР Крим, областях, на транспорті, контроль за проведенням ними профілактичних і протиепідемічних заходів.

Система реєстрації, обліку і звітності про інфекційну захворюваність. Система реєстрації, обліку і звітності про інфекційні хвороби, прийнята в нашій країні, забезпечує своєчасну поінформованість територіальних органів Державної санітарно-епідеміологічної служби і органів охорони здоров'я про появлення випадків інфекційних захворювань з метою прийняття всіх необхідних заходів для попередження їх поширення або виникнення епідемічних ускладнень і спалахів серед населення.

Виявлення інфекційних хворих або осіб з підозрою на інфекційне захворювання відбувається на першому рівні, до якого відносяться заклади охорони здоров'я: ФАП (фельдшерсько-акушерські пункти), дільнична лікарня (амбулаторія), центральна районна (міська) лікарня, поліклініка тощо. Медичний персонал закладів охорони здоров'я повідомляє територіальні органи Державної санітарно-епідеміологічної служби про виявлений випадок або про підозру.

Реєстрація випадків інфекційних хвороб проводиться на основі облікової форми №58/о

«Екстрене повідомлення про інфекційне захворювання». Повідомлення заповнюється лікарями і середнім медичним персоналом, котрий виявив або запідозрив захворювання в лікувально-профілактичних закладах усіх відомств незалежно від умов, при яких воно було виявлено.

Заповнене у лікарняно-профілактичному закладі повідомлення ф. № 58/о вноситься до журналу (ф. № 60/о) і протягом 12-24 години направляється до територіальних органів Державної санітарно-епідеміологічної служби за місцем виявлення захворювання незалежно від місця проживання хворого. При надходженні до територіальних органів Держсанепідслужби екстреного повідомлення епідеміологом проводиться епідеміологічне обстеження вогнища інфекційного захворювання. Дані цього обстеження вносяться до карти епідеміологічного обстеження вогнища (ф. № 375). На цьому ж рівні проводиться оперативний і ретроспективний епідеміологічний аналіз захворюваності.

За заключним діагнозом інфекційних стаціонарів і кабінетів інфекційних захворювань (КІЗ) в журналі обліку інфекційних захворювань (ф. № 60/о) виставляється заключний діагноз. З урахуванням цих даних у територіальних органах Державної санітарно-епідеміологічної служби складається щомісячний звіт про окремі інфекційні і паразитарні захворювання (форма державної статистичної звітності № 1-щомісячна) і направляється на другий рівень – до Головних управлінь Державної санітарно-епідеміологічної служби в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києва і Севастополя, де також проводиться оперативний і ретроспективний аналіз у цілому за регіоном і в розрізі окремих адміністративних територій. У разі встановлення перевищення рівня захворюваності вивчаються її причини і розробляються необхідні заходи із виїздом на місце для прийняття відповідного рішення на підставі наказу.

Головні управління Держсанепідслужби в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі щомісячно направляють узагальнений звіт за державною статистичною формою № 1-щомісячна «Звіт про окремі інфекційні та паразитарні захворювання» до Державної санепідслужби України та ДЗ «Український центр з контролю та моніторингу захворювань МОЗ України», де проводиться аналіз епідемічної ситуації. У цій роботі приймають участь також вчені профільних НДІ країни. На основі щомісячних звітів складається річний звіт щодо інфекційної захворюваності на території країни, також один раз на рік приймається і зводиться державна статистична форма № 2-щорічна.

Система інформування про інфекційну захворюваність. У разі виникнення групових захворювань (спалахів) інформація з першого рівня протягом 24 годин направляється до Головних управлінь Держсанепідслужби в АР Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, які за необхідності надають методичну і практичну допомогу. Основні заходи проводяться на першому рівні за участю всіх спеціалістів міністерств, відомств і служб.

У відповідності до діючого наказу МОЗ від 23.05.2002 № 190 «Про позачергові подання повідомлень Міністерству охорони здоров'я України», інформація направляється до МОЗ України та Держсанепідслужби МОЗ України для прийняття управлінських рішень і контролю за їх виконанням.

На територіях діє порядок реалізації «Регламенту взаємодії територіальних органів Держсанепідслужби та установ, що належать до сфери її управління», затвердженого наказом від 28.01.2013 № 10, в частині проведення санітарно-епідеміологічного нагляду за інфекційними хворобами та об'єктами нагляду, профілактичних та протиепідемічних заходів щодо інфекцій та спалахів інфекційних хвороб, надання позачергових повідомлень.

На підставі діючого порядку взаємодії територіальних органів і установ Держсанепідслужби, розслідування спалахів інфекційних хвороб, випадків інфекційних хвороб, особливо небезпечних та небезпечних інфекцій, проведення санітарно-епідеміологічного нагляду за інфекційними хворобами та об'єктами нагляду, організація та контроль за виконанням заходів із санітарної охорони території, надання позачергових повідомлень до вищестоящих органів покладається на спеціалістів Головних управлінь. При порушенні санітарно-протиепідемічного режиму на об'єктах накладаються штрафи на осіб, з бездіяльності яких виникають спалахи тощо. Щомісячно проводиться моніторинг за інфекційною захворюваністю, на підставі якого здійснюється аналіз її стану та розробляються конкретні додаткові заходи щодо її зниження. У разі

виникнення ускладнень складаються плани з їх ліквідації, де додатково передбачаються сили (спеціалісти), додаткове розгортання ліжок для госпіталізації хворих та осіб з підозрою на захворювання, залучення транспорту, а також увесь комплекс профілактичних та протиепідемічних заходів з метою локалізації та ліквідації ускладнення.

У цьому випадку реєстрація термінових повідомлень, заповнення епідкарт, спостереження за вогнищами, організація та проведення дезінфекційних заходів, лабораторних досліджень, проведення факторного аналізу здійснюється фахівцями Лабораторних центрів служби. Крім того, спеціалісти Лабораторних центрів можуть бути залучені до проведення епідрозслідування окремих випадків та спалахів інфекційних хвороб, здійснення моніторингових обстежень піднаглядових об'єктів, у тому числі лікувально-профілактичних закладів.

На містах при держадміністраціях працюють Комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, до яких входять спеціалісти Державної санітарно-епідеміологічної служби.

Стан чинників санітарно-епідеміологічного благополуччя у 2014 році. Протягом останніх років щорічно з приводу інфекційних та паразитарних хвороб за медичною допомогою звертається 7-8 млн. осіб. В основному, це обумовлено зростанням групи соціальних захворювань, внаслідок значних соціально-економічних проблем, недостатнього бюджетного фінансування галузі охорони здоров'я. Більшість збудників інфекційних захворювань людини є біологічними агентами, використання яких можливе як агентів біологічного терору.

Здатність протидії поширенню інфекційної захворюваності визначається готовністю системи охорони здоров'я до виявлення локалізації і ліквідації спалахів інфекційних захворювань, незалежно від генезу патогенів, рівнем готовності мікробіологічних підрозділів держсанепідслужби та науково-дослідних інститутів до індикації та ідентифікації цих патогенів, наявності препаратів діагностики, профілактики, лікування та знезараження.

Відповідно до державного моніторингу довкілля, моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря, сучасної Концепції захисту населення і територій у разі виникнення загрози надзвичайних ситуацій тощо одним із завдань захисту населення і територій є спостереження і проведення лабораторного контролю за станом довкілля, якістю продуктів харчування, води на забрудненість їх небезпечними для життя радіоактивними, хімічними та інфекційними мікроорганізмами.

Заходи, спрямовані на здійснення цих завдань, передбачені постановами Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля», «Про затвердження Порядку організації та проведення моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря» та іншими документами, забезпечують достатній контроль за екологічною та санітарно-епідемічною ситуаціями на території країни. Для державної санітарно-епідеміологічної служби система моніторингу довкілля під час надзвичайних ситуацій не відрізняється від такої, що здійснюється у повсякденній діяльності, вона бере активну участь у роботі комісій, оперативних штабів з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, які створені при обласних (районних) держадміністраціях.

Одним із найвагоміших джерел забруднення довкілля, у тому числі водних об'єктів, є ґрунт, тому санепідслужбою здійснюється моніторинг стану ґрунтів на територіях їх можливого негативного впливу на здоров'я населення. У 2013 р. досліджено на санітарно-хімічні показники 22 098 проб, з них не відповідали санітарним нормам 1186 (5,4 % проти 3,5 % у 2012), у тому числі на солі важких металів – 9 523 проби, з яких 7,7 % (737) не відповідали санітарним нормам (у 2012 – 6,5 %); пестициди – 2 143 проби ґрунту, з яких 0,8 % (18) не відповідали санітарним нормам (1,45 % у 2012). Також ґрунт було досліджено на бактеріологічні показники 13 480 проб; на гельмінти – 58 578 проб, з яких не відповідали нормам відповідно 4,8 % (645) і 2,6 % (1543) (у 2012 – 4,9 % і 2,7 %).

Держсанепіднаглядом і лабораторним контролем були найбільше охоплені території, на яких вирощується сільськогосподарська продукція, території в місцях застосування пестицидів, ґрунт в зоні житлових масивів, дитячих майданчиків та закладів.

У 2013 році в місцях зберігання токсичних відходів на території підприємств досліджено

3 018 проб ґрунту за хімічними показниками, з них не відповідали гігієнічним нормам – 2,1 %; поза територією підприємств у місцях їх складування або захоронення (полігони, звалища, кар'єри) – 2 209, з них не відповідало нормативам – 6,4 %; у житловій зоні – 6 241, з них не відповідали нормам – 5,3 %.

Всього зареєстровано 1 351 місце знешкодження та захоронення господарсько-побутових і промислових відходів III-IV класу небезпеки у містах і селищах міського типу, з них 57,1 % (772) не відповідають санітарним вимогам (на рівні показників минулого року – 59,5).

Незважаючи на незначне поступове зниження забрудненості ґрунтів наднормативними кількостями забруднювачів, гострота проблеми не знижується.

Характеризуючи стан водних об'єктів слід відмітити, що кількість досліджень на пестициди, які виконуються у постійних створах, залишається дуже низькою.

Гігієнічною підготовкою працівники, які постійно мають відношення з отрутохімікатами та яких у 2013 році нараховується 26 416 чоловік, охоплені на 93,5 %.

За виявлені порушення вимог санітарного законодавства у сфері поводження з відходами та санітарної охорони ґрунту у 2013 році на посадових осіб було накладено 2 283 штрафи проти 7 317 у 2012 році, до слідчих органів передано 7 справ проти 69 у 2012 році, по 3-х (43 %) з них прийняті рішення щодо притягнення винних до відповідальності (у 2012 р. – 37-х (83,1 %)); на розгляд адмінкомісії було передано 155 справ проти 1 609 у 2012 році, винесено 55 постанов головних державних лікарів про призупинення експлуатації об'єктів, з них на постійно – 34 (61,8 %) (у 2012 році – відповідно 540 і 233 (43,1 %)).

Державною санітарно-епідеміологічною службою проводиться моніторинг вмісту нітратів у воді нецентралізованих джерел водопостачання, зокрема колодязів та каптажів, вода з яких використовується для споживання дітьми віком до 3-х років, на виконання постанови Головного державного санітарного лікаря України «Про попередження виникнення водно-нітратної метгемоглобінемії у дітей».

Під наглядом держсанепідслужби України у 2014 році знаходилось 253,6 тис. джерел децентралізованого водопостачання, з них 250 тис. громадських та індивідуальних колодязів, 3 185 громадських та індивідуальних каптажів. За цей період було обстежено лише 19 % (48 тис.) громадських та індивідуальних колодязів і каптажів, з яких 23 % не відповідали санітарним нормам.

У 2014 році питома вага досліджених проб питної води з джерел децентралізованого водопостачання, які не відповідали санітарним вимогам, становила 25,6 % за санітарно-хімічними, з них на вміст нітратів у питній воді 23 %, та 13,8 % за бактеріологічними показниками.

За порушення вимог санітарного законодавства з питання забезпечення населення країни якісною питною водою держсанепідслужбою у 2014 році притягнуто до адміністративної відповідальності 81 відповідальну посадову особу; винесено 762 постанови про припинення експлуатації об'єктів, із них 39 на постійно.

У Дніпропетровській області зафіксовані перевищення ГДК нітратів у воді з колодязів у Новомосковському, П'ятихатському та Царичанському районах. У 2014 році зареєстрований випадок отруєння однієї дитини нітратами у Криничанському районі. За результатами розслідування випадку отруєння дитини, Верхньодніпровським міськрайонним Управлінням Головного управління Держсанепідслужби у Дніпропетровській області направлено листа голові Семенівської сільської ради про інформування мешканців будинку щодо заборони використання води для питних потреб та приготування їжі. На засіданні комісії з питань ТЕБ та НС при Криничанській і Верхньодніпровській райдержадміністраціях та Вільногірській міській раді було заслухано питання щодо профілактики водно – нітратної метгемоглобінемії у дітей.

За інформацією Головного управління держсанепідслужби у Харківській області у 2014 році зареєстровано 2 випадки отруєння нітратами – дитини 2012 року народження, яка проживає у селищі Панютине Лозівського району Харківської області (діагноз «Отруєння нітратами» підтверджено у КЗОЗ «Лозівська міська лікарня» за місцем госпіталізації дитини), а також дитини 2013 року народження, яка проживає у м. Вовчанську, Вовчанського району (діагноз «Отруєння нітратами» підтверджено за місцем госпіталізації дитини у КЗОЗ «Обласна дитяча клінічна

лікарня № 1»).

Для приготування дитячої суміші та пиття використовувалася вода з колодязя по вул. Шевченка біля будинку № 42 у селищі Панютине. За результатами досліджень Лозівської міжрайонної філії ДУ «Харківський обласний лабораторний центр Держсанепідслужби України», вміст нітратів у воді становив 360 мг/дм³ при нормативному показнику 50 мг/дм³, згідно з ДСанПіНом 2.2.4-171-10 (протокол від 21.05.2014 № 842).

Для приготування дитячої суміші та питних потреб використовувалася вода з індивідуального колодязя по вул. Чапаєва, 6 у м. Вовчанськ. За результатами досліджень Вовчанської міжрайонної філії ДУ «Харківський обласний лабораторний центр Держсанепідслужби України», вміст нітратів у воді становив 257,7 мг/дм³ при нормативному показнику 50 мг/дм³ (протокол від 05.09.2014 № 2151) згідно з ДСанПіНом 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною».

Лозівським міжрайонним управлінням ГУ Держсанепідслужби у Харківській області направлена пропозиція голові Панютинської селищної ради щодо забезпечення мешканців питною водою гарантованої якості.

Щоквартально проводиться переоблік дітей до 3-х років, які споживають воду для питних потреб з джерел нецентралізованого водопостачання, та переоблік наявних індивідуальних джерел водопостачання, розроблено пам'ятку про ризики водопостачання з таких джерел; інформуються батьки про заборону використання води із колодязя, де виявлені перевищення рівнів, для вигодкування дитини.

Під час обстежень власникам колодязів і каптажів надаються рекомендації щодо впорядкування їх відповідно до чинних вимог для безпечного користування водою з них, рекомендації органам місцевого самоврядування щодо проведення очистки джерел нецентралізованого водопостачання та знезараження води в них.

Держсанепідслужбою здійснюється радіологічний контроль за будівельними матеріалами, продуктами харчування, питною водою. Щорічно радіологічними підрозділами державної санепідслужби МОЗ України проводиться близько 150-200 тис. гамма- та бета-спектрометричних досліджень продуктів харчування та питної води на вміст радіонуклідів цезію-137 та стронцію-90.

За 2013 рік установами державної санітарно-епідеміологічної служби МОЗ України проведено 35 610 гамма- та бета-спектрометричне дослідження продуктів харчування, з них не відповідало вимогам НРБУ-97 – 1,5 % продуктів харчування на вміст радіонуклідів цезію-137 та стронцію-90, та 1 726 досліджень проб питної води на вміст радіонуклідів цезію-137 та стронцію-90.

Що стосується продуктів харчування та продовольчої сировини, то аналіз отриманих результатів свідчить, що перевищення допустимих рівнів спостерігаються у молоці приватного сектору, м'ясі та м'ясопродуктах, дикорослих ягодах, грибах та лікарських рослинах Волинської, Житомирської, Рівненської, Київської та Чернігівської областей.

Серед досліджених проб води господарсько-питного водопостачання та відкритих водойм перевищень допустимих рівнів не виявлено.

Стан радіаційної безпеки, радіаційного захисту персоналу і населення значною мірою залежить від наявності та дієвості радіометричних спостережень та обліку доз опромінення.

У зв'язку з прийняттям Закону України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» важливого значення набуває індивідуальний дозиметричний контроль (ІДК) персоналу категорії А, який здійснюється на базі Харківського інституту медичної радіології, м. Жовті води, лікувальних закладів областей, на базах обласних санепідстанцій, укомплектованих необхідним обладнанням. Частині персоналу річні дози опромінення визначаються розрахунковим методом.

Значна увага приділяється державному метрологічному нагляду за забезпеченням єдності вимірювань при забезпеченні захисту життя та здоров'я громадян. На сьогоднішній день в основному проведена акредитація в системі УкрЦСМ та МОЗ України радіологічних відділів облСЕС та СЕС АР Крим, м. Києва та Севастополь, ЦСЕС на транспорті та СМСЧ.

Під час здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду установами

держсанепідслужби України на підприємствах, що виконують роботи з поводження з радіоактивними відходами, встановлено, що із-за скрутного фінансового становища, що склалося на підприємствах України та високих цін на транспортування демонтованих радіоізотопних приладів (РІПів), що встановлюються спецкомбінатами, РІПи накопичуються на підприємствах Одеської, Житомирської, Київської, Вінницької, Чернігівської, Волинської, Дніпропетровської, Рівненської, Сумської областей, м. Києва.

Протягом року з застосуванням радіологічних методів досліджень проводиться радіаційно-гігієнічне обстеження об'єктів нагляду.

Найбільш скрутне становище склалося на радіологічних об'єктах лікувально-профілактичних закладів, де гостра існує проблема переоснащення рентгенорадіологічним обладнанням - більше 80 % цього обладнання вичерпало свій техніко-експлуатаційний ресурс. Переоснащення сприяло б зменшенню дозових навантажень під час проведення лікувально-діагностичних процедур та покращило б проведення державного санітарного нагляду за цими об'єктами.

На порушників санітарного законодавства з питань радіаційної безпеки було накладено 85 штрафів проти 415 у 2012 році, 6 справ передано у слідчі органи проти 9 у 2012 році, тимчасово призупинено експлуатацію 2 об'єктів (у 2012 році – відповідно 243 і 7).

На сьогодні найбільш вразливим залишається радіоекологічний стан довкілля на теренах України, особливо в регіонах зосередження підприємств уранодобувної, уранопереробної промисловості та розташування підприємств видобутку, переробки та використання неуранової сировини, діяльність яких супроводжується техногенним підсиленням природних джерел іонізуючого випромінювання.

Дослідження поверхневих вод проводяться відповідно до «Комплексної програми радіаційного контролю об'єктів довкілля і харчових продуктів, об'єктів держсаннагляду, здійснення індивідуального дозиметричного контролю установами санітарно-епідеміологічної служби і науково-дослідницькими інститутами Міністерства охорони здоров'я України на 2005-2010 роки», «Програми спостережень за радіологічними показниками на транскордонних водних об'єктах з Росією та Білоруссю» та «Тимчасовою програмою моніторингу якості води басейнів рік Південний Буг, Дніпро, Дністер і Сіверський Донець в межах України».

Щорічно проводиться близько 5 тис. досліджень води господарсько-питного водопостачання та близько 2 тис. досліджень поверхневих вод на вміст радіонуклідів. Аналіз результатів моніторингу свідчить, що перевищень контрольних рівнів за останні роки не виявлено.

Здійснюється державний санітарно-епідеміологічний нагляд установами держсанепідслужби України на підприємствах, що виконують роботи з поводження з РАВ та захоронення РАВ в спеціальних комбінатах Міністерства побутового обслуговування, які розташовані в містах Києві, Дніпропетровську, Львові, Одесі, Харкові.

Міністерством охорони здоров'я та Державною санепідслужбою виконуються План основних організаційних та санітарно-протиепідемічних заходів установ Державної санітарно-епідеміологічної служби України, План дій міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування щодо підготовки до пропуску льодоходу, повені та паводків, постанова Головного державного санітарного лікаря України від 05.02.2013 № 3 щодо посилення державного санітарно-епідеміологічного нагляду на потерпілих від паводку територіях; посилено контроль за санітарно-епідеміологічною ситуацією на територіях населених пунктів, які можуть бути підтоплені або затоплені внаслідок повені та паводків.

В областях діють місцеві «Плани дій...», карти-схеми зон можливого виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних з паводком і несприятливими погодними умовами, визначаються населені пункти з джерелами централізованого та децентралізованого водопостачання, очисними спорудами каналізації, яким загрожує підтоплення, відпрацьовуються схеми подання інформації, визначаються сили і засоби реагування для оперативного проведення протиепідемічних заходів.

Держсанепідслужбою областей постійно здійснюється моніторинг за санітарною та епідемічною ситуаціями, станом довкілля та об'єктів підвищеного епідризику, а також проведення оцінки і прогнозування санітарно-епідемічної ситуації.

Території забезпечені дезінфекційними засобами, придбаними у централізованому порядку за кошти резервного фонду Державного бюджету згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про фінансування заходів, спрямованих на запобігання можливого затопленню територій внаслідок льодоходу, повені та паводків у 2010 році», наказами МОЗ України «Про закупівлю дезінфекційних засобів для проведення першочергових заходів з дезінфекції підтоплених об'єктів, очищення питної води та місць зберігання побутових відходів» і з метою раціонального використання дезінфекційних засобів, придбаних у централізованому порядку за кошти резервного фонду Державного бюджету.

Разом з відділами з надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення, екологічною інспекцією проводяться перевірки та паспортизація потенційно небезпечних об'єктів на території населених пунктів, де можливі виникнення підтоплень, зсувів та інших надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру.

Проводиться постійний моніторинг якості питної води. Лабораторний контроль об'єктів зовнішнього середовища і, в першу чергу, питної води здійснюється лабораторіями територіальних санепідстанцій, розширені дослідження – лабораторіями облсанепідстанції згідно зі складеними графіками.

У зв'язку з несприятливими погодними умовами, пов'язаними з інтенсивними атмосферними опадами протягом 15-16.05.2014 року, на території Львівської області була зареєстрована надзвичайна ситуація з підтопленням ряду населених пунктів Самбірського, Старосамбірського та Дрогобицького районів області.

На територіях, що потрапили в зону підтоплення, працювали штаби із моніторингу санітарно-епідемічної ситуації при Старосамбірському та Самбірському міжрайонному, міських, районних відділеннях, 4 мобільних бригади, до складу яких включено 13 посадових осіб для проведення дезінфекції підтоплених криниць та інших об'єктів. На всіх територіях приведено в готовність санітарно-гігієнічні та бактеріологічні лабораторії для забезпечення своєчасного контролю за станом об'єктів довкілля. Організовано проведення дезінфекційних заходів у підтоплених населених пунктах, забезпечено контроль за якістю харчових продуктів і продовольчої сировини, питної води та станом інфекційної захворюваності на територіях постраждалих районів.

Водопровід Ралівського УЖКГ/1 Самбірського району не функціонував через невідповідність води за бактеріологічними та санітарно-хімічними показниками. Направлено повторний припис від 28.05.2014 № 671 начальнику Ралівського УЖКГ/1 щодо проведення огляду ділянки зони суворого режиму, II-III зон санітарної охорони водозабору, встановлення причини та ліквідації джерела забруднення водоносного горизонту, заборони подачі питної води неналежної якості населенню с. Ралівка, проведення повторної промивки і дезінфекцію водо добувних та водопровідних споруд і мереж. У таблиці 5.35 наведені дані щодо обсягів робіт із дезінфекції криниць у вказаних населених пунктах.

У зв'язку із виявленням відхилень у якості води за мікробіологічними та санітарно-хімічними показниками було тимчасово припинено роботу комунального водозабору м. Хиріва у Старосамбірському районі, Відповідно до припису СЕС проведено повторну промивку і дезінфекцію вододобувних та водопровідних споруд і мереж.

Ускладнень санітарно-гігієнічної та епідемічної ситуацій на території України у зв'язку з підтопленнями територій та несприятливими погодними умовами на сьогодні немає.

Через засоби масової інформації та під час особистого контакту з населенням постійно проводиться санітарно-освітня та роз'яснювальна робота з питань профілактики гострих кишкових інфекційних хвороб, харчових отруєнь, необхідності дотримання правил особистої гігієни в надзвичайних умовах перебування. За період з 17 по 30 травня 2014 року підготовлено і подано 4 статті до місцевих газет, проведено 7 виступів на радіо, одна інформація із профілактики інфекційної захворюваності розміщена на сайті, проведено 2 092 бесіди, розповсюджено

1 947 пам'яток з профілактики кишкових інфекцій.

Таблиця 5.35 – Обсяги робіт із дезінфекції криниць та лабораторного контролю її якості

Підтоплений район	Кількість підтоплених криниць	Кількість дезінфікованих криниць	Кількість досліджених проб води з криниць		Кількість досліджених проб води з водогонів	
			бак. показн./не відповідає НТД	хім. показн./не відповідає НТД	бак. показн./не відповідає НТД	хім. показн./не відповідає НТД
Дрогобицький	1193	1193	107/50	107/8	40/6	40/6
Самбірський	770	770	93/0	93/6	21/3	20/3
Старосамбірський	2298	2298	104/30	141/26	31/23	23/6
Всього	4261	4261	304/80	341/40	92/32	83/15

Системою епідспостережень та лабораторного контролю охоплено всю територію України. Характеристику її стану наведено у таблицях 5.36 і 5.37.

Таблиця 5.36 - Стан системи спостереження й лабораторного контролю Держсанепідслужби

Найменування системи	Кількість установ		Площа території спостереження		Забезпеченість, %	
	загальна, од.	зміни за рік, %	загальна, км ²	зміни за рік, %	спеціалістами	обладнанням і приладами
Головні управління	28	-	територія України	-	80	89,7
Лабораторні центри	8	-	територія України	-	80	89,7

Таблиця 5.37 - Стан системи моніторингу й прогнозування Держсанепідслужби

Найменування системи	Укомплектованість, %		Готовність до виконання завдань, %	Сумарна вірогідність прогнозів, %
	фахівцями	устаткуванням		
Головні управління	80	91	100	100
Лабораторні центри	80	91	100	100

Як видно з таблиць, як система моніторингу і прогнозування епідситуації в Україні, так і система спостереження й лабораторного контролю, представлені одними і тими ж суб'єктами моніторингу - головними управліннями та лабораторними центрами Держсанепідслужби України. Укомплектованість фахівцями складає 80 % від необхідної кількості, а забезпеченість обладнанням, приладами – майже 90 %.

Національна система сейсмічних спостережень

Національна система сейсмічних спостережень та підвищення безпеки проживання населення у сейсмонезбезпечних регіонах утворена постановою Кабінету Міністрів України «Про створення національної системи сейсмічних спостережень та підвищення безпеки проживання населення у сейсмонезбезпечних регіонах» з метою підвищення безпеки проживання населення та експлуатації виробничих фондів у сейсмонезбезпечних регіонах країни, здійснення контролю за

дотриманням вимог міжнародних договорів України про обмеження та заборону випробувань ядерної зброї, вивчення сейсмічного і геогідродеформаційного стану території України та суміжних держав, координації діяльності органів виконавчої влади щодо забезпечення захисту населення, об'єктів і територій від впливу землетрусів.

Функціонування Системи спрямоване на розв'язання таких завдань:

складання прогнозів землетрусів на основі проведення сейсмічних спостережень і аналізу їх результатів;

оперативне визначення місця, часу і параметрів землетрусів, інших геофізичних явищ та ядерних вибухів на іноземних випробувальних полігонах, що відбулися;

оперативне забезпечення центральних та місцевих органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, території яких розташовані у сейсмонебезпечних районах, інформацією про землетруси та можливі їх наслідки;

організацію центрального банку геофізичних даних Системи і забезпечення міжрегіонального та міжнародного обміну геофізичною інформацією;

інформаційне забезпечення робіт стосовно сейсмічного районування території України, оцінки потенційної сейсмічної небезпеки, сейсмостійкого будівництва, а також фундаментальних і прикладних досліджень, спрямованих на розв'язання проблем прогнозу землетрусів;

розробка карт сейсмічного районування території України, нормативних актів щодо захисту населення, об'єктів і територій України від впливу землетрусів, функціонування і розвитку Системи.

Організація робіт щодо оповіщення та захисту населення, попередження вторинних наслідків землетрусів здійснюється місцевими органами виконавчої влади, органами виконавчої влади територій, розташованих у сейсмонебезпечних регіонах, відповідними міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади.

Організація робіт щодо оповіщення та захисту населення, попередження вторинних наслідків землетрусів здійснюється місцевими органами виконавчої влади, органами виконавчої влади територій, розташованих у сейсмонебезпечних регіонах, відповідними міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади.

Залежно від стану Система функціонує в режимах, встановлених постановою Кабінету Міністрів України Про Програму створення Урядової інформаційно-аналітичної системи з питань надзвичайних ситуацій.

З метою координації діяльності національної системи сейсмічних спостережень та підвищення безпеки проживання населення у сейсмонебезпечних регіонах утворена Міжвідомча комісія із сейсмічного моніторингу.

Єдина автоматизована система контролю радіаційної обстановки

25 січня 2012 Кабінет Міністрів України затвердив План заходів щодо створення Єдиної автоматизованої системи контролю радіаційної обстановки на період до 2015 року. Серед запланованих заходів - модернізація автоматизованих систем контролю радіаційної обстановки (АСКРО) у відокремлених підрозділах ДП «НАЕК Енергоатом» (Запорізька АЕС, Хмельницька АЕС, Южно-Українська АЕС) та їх інтеграція в Єдину систему.

Крім того, планується забезпечити контроль радіаційної обстановки на території населених пунктів, що знаходяться в зоні спостереження радіаційно-небезпечних об'єктів державного підприємства «СхідГЗК».

Також заплановано включити до ЄАСКРО контроль радіаційної обстановки в науково-дослідних і навчальних установах, діяльність яких пов'язана з використанням ядерних установок (Севастопольський національний університет ядерної енергії та промисловості, Київський інститут ядерних досліджень Національної академії наук, Національний науковий центр «Харківський фізико-технічний інститут»), і в зоні спостереження хвостосховищ державного підприємства «Бар'єр» та на промисловому майданчику виробничого об'єднання «Придніпровський хімічний завод».

Заплановані модернізація комплексної системи контролю радіаційної обстановки на об'єктах державного спеціалізованого підприємства «Чорнобильська АЕС» і зони відчуження та

зони безумовного (обов'язкового) відселення; модернізація комплексів радіаційного контролю в пунктах захоронення радіоактивних відходів підприємств державної корпорації «Українське державне об'єднання «Радон»; модернізація системи радіонуклідного моніторингу головного центру спеціального контролю ДКА та інтеграція в Єдину систему.

З метою забезпечення функціонування Єдиної системи планується створити державний інформаційно-аналітичний центр, регіональні аналітичні центри, підрозділи щодо забезпечення функціонування Єдиної системи в обласних гідрометеорологічних центрах МНС; організувати пости контролю транскордонного перенесення радіонуклідів та створити центральний пункт Єдиної системи.

На Южно-Українській АЕС в дослідну експлуатацію введено 4 модернізованих аспіраційних пости, що завершують перелік об'єктів АСКРО. Цій події передували їх попередні випробування за участю представників Держінспекції ядерного регулювання України, які закінчилися позитивним результатом.

Основне призначення АСКРО - здійснення безперервного контролю радіаційної обстановки на промайданчику, у санітарно-захисній зоні та зоні спостереження АЕС при всіх режимах роботи, включаючи проектні та запроектні аварії, а також під час зняття атомної станції з експлуатації.

АСКРО на сьогоднішній день є найбільш оптимальною системою збору, обробки, зберігання та надання інформації про стан довкілля. Головна перевага системи в тому, що вона дозволяє отримувати дані в режимі реального часу. А програмне забезпечення нової автоматизованої системи дає можливість не тільки аналізувати поточну радіаційну обстановку, але і прогнозувати її з урахуванням метеорологічних параметрів. Сучасний комплекс технічних засобів, на базі якого створена АСКРО, забезпечує високу надійність, оперативність, якість контролю та надання інформації.

Основа АСКРО складають три рівнозначні центральні пункти контролю (ЦПК), розташовані безпосередньо на щиті радіаційного контролю, в кризовому центрі та лабораторії зовнішньої дозиметрії АЕС. Показання на них подаються спеціальними дубльованими каналами зв'язку з периферійних постів спостереження, 12 з яких встановлені в санітарно-захисній зоні (радіус 2,5 км) та 13 - у зоні спостереження (радіус 30 км) атомної станції. Автоматичний збір інформації з постів проводиться не рідше 1 разу на 3 хв.

Дублювання ЦПК і каналів зв'язку забезпечує надійне функціонування системи за найнесприятливіших зовнішніх і внутрішніх впливів. Таким чином, АСКРО може безперебійно функціонувати як в умовах нормальної експлуатації АЕС, так і в позаштатній ситуації. Перехід у відповідний режим здійснюється автоматично при перевищенні встановленого рівня потужності еквівалентної дози.

Модернізовані аспіраційні пости, введені в дослідну експлуатацію на третьому етапі реалізації проекту АСКРО, в умовах нормальної експлуатації АЕС знаходяться в режимі очікування. Включення в режим вимірювання відбувається автоматично або в ручному режимі в разі виникнення аварійної ситуації. Таким чином, на центральні пункти контролю, крім показань експозиційної дози, метеопараметрів і активності радіонуклідів у воді промислової та зливової каналізації та скидного каналу, в режимі он-лайн почне надходити інформація щодо об'ємної активності радіоактивних аерозолів і йоду-131 в атмосферному повітрі.

Крім стаціонарних постів спостереження, до складу АСКРО входять дві мобільні пересувні лабораторії. Вони розміщені на автомобілях високої прохідності, з допомогою яких персонал лабораторії може зробити відбір проб і виконати необхідні заміри в будь-якій точці санітарно-захисної зони і зони спостереження. Спеціальне обладнання забезпечить надійний прямий зв'язок з центральними пунктами спостереження.

Планується, що дослідна експлуатація АСКРО триватиме протягом року. Але вже сьогодні дані трьох її постів контролю (у містах Южноукраїнськ та Вознесенськ, а також смт. Олександрівка), які пройшли державну метрологічну повірку, в режимі прямої трансляції відображаються на веб-сайті ЮУАЕС. Після введення системи в промислову експлуатацію на електронний сайт підприємства в режимі он-лайн будуть надходити дані всіх автоматичних постів

контролю.

Висновки

Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій – це комплекс правових, соціально-економічних, політичних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів, спрямованих на регулювання техногенної та природної безпеки, проведення оцінки рівнів ризику, завчасне реагування на загрозу виникнення надзвичайної ситуації на основі даних моніторингу, експертизи, досліджень та прогнозів щодо можливого перебігу подій з метою недопущення їх переростання у надзвичайну ситуацію або пом'якшення її можливих наслідків.

Виходячи з цього, завдання щодо моніторингу, лабораторного контролю, досліджень і прогнозування надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру виходять на перший план.

Проте, чіткого цілісного системного відображення цього пріоритетного завдання цивільного захисту в структурі Єдиної державної системи цивільного захисту не визначено. Тому існуючі територіальні і функціональні підсистеми Єдиної державної системи цивільного захисту не забезпечують належного щоденного збирання, оброблення, передавання та аналізу інформації про ймовірність виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, відпрацювання запобіжних заходів та пропозицій щодо їх проведення.

Для створення ефективно діючої системи моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій необхідно проаналізувати сучасний стан і результати цієї діяльності в Україні та визначити шляхи удосконалення, визначити напрями і механізми формування системи моніторингу і прогнозування надзвичайних ситуацій, основні завдання та стратегію її побудови, організаційну структуру, тобто рівні та суб'єктів системи, їх функціонування і взаємодію, орган, що координуватиме діяльність системи, забезпечить збір, обробку і аналіз інформації щодо потенційних джерел НС, прогнозування ймовірності їх виникнення та підготовку пропозицій для прийняття управлінських рішень щодо запобігання та ліквідації НС.

5.7. Стандартизація у сфері цивільного захисту

Згідно зі статтею 44 Кодексу цивільного захисту стандартизацію у сфері цивільного захисту спрямовано на забезпечення:

безпеки продукції (робіт, послуг) та матеріалів для життя або здоров'я населення і навколишнього природного середовища;

якості продукції (робіт, послуг) та матеріалів відповідно до рівня розвитку науки, техніки і технологій;

єдності принципів вимірювання;

безпеки функціонування суб'єктів господарювання з урахуванням ризику виникнення надзвичайних ситуацій.

Організацію та забезпечення виконання робіт із стандартизації у сфері цивільного захисту покладено на ДСНС.

Роботи зі стандартизації у сфері цивільного захисту виконують технічні комітети стандартизації ТК 40 «Страховий фонд документації», та ТК 25 «Пожежна безпека та протипожежна техніка».

ТК 40 створений відповідно до спільного наказу Держстандарту України та Держцентру страхового фонду документації України від 14.12.1992 №46/137. Функцію секретаріату технічного комітету виконує Науково-дослідний проектно-конструкторський та технологічний інститут мікрографії (НДІ мікрографії), Український науково-дослідний інститут цивільного захисту (УкрНДЦЗ) є колективним членом ТК 40. Сфера діяльності ТК 40: страховий фонд документації 37.080; безпека у надзвичайних ситуаціях 13.200; фотографія 37.040. Напрямом «Безпека у надзвичайних ситуаціях» технічний комітет займається з 2006 року. ТК 40 є Р-членом міжнародного комітету стандартизації ISO/TC 223 «Цивільний захист».

ТК 25 створений відповідно до спільного наказу Держстандарту України та Міністерства

внутрішніх справ України (МВС України) від 2 вересня 1992 року за № 77/508. УкрНДІЦЗ веде секретаріат технічного комітету. Сфера діяльності ТК 25: Захист від пожеж 13.220; Пожежогасіння 13.220.10; Протипожежні засоби 13.220.20; Займистість і поведінка матеріалів та продукції під час горіння 13.220.40; Вогнетривкість будівельних матеріалів та елементів 13.220.50; Інші стандарти стосовно захисту від пожеж 13.220.99; Зовнішній та внутрішній захист будівель 91.120.

Проведення робіт зі стандартизації у сфері цивільного захисту було розпочато ще у 2000 році відповідно до Перспективного плану розроблення державних стандартів України комплексу «Безпека у надзвичайних ситуаціях», Програми робіт Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій із стандартизації у сфері цивільного захисту від 2005 року та Програми робіт із стандартизації у сфері цивільного захисту на 2010-2014 роки.

У Програмах було визначено основні напрями робіт зі стандартизації у сфері цивільного захисту: встановлення вимог, норм та правил та методів, спрямовані на забезпечення безпеки населення, об'єктів господарювання, навколишнього природного середовища, органів управління аварійно-рятувальних служб і формувань у разі загрози чи виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру та забезпечення пожежної безпеки у мирний час.

Діяльність ТК40

У результаті виконання Програм ТК 40 розроблено та прийнято 38 стандартів за напрямом цивільний захист: стандарти комплексу «Безпека у надзвичайних ситуаціях» класифікаційного угруповання 13.200 «Запобігання аваріям і катастрофам» та комплексу «Страховий фонд документації» класифікаційного угруповання 37.080 відповідно до Українського класифікатора нормативних документів (ДК 004-2003). На цей час прийнято 27 стандартів, з яких 21 національний стандарт (ДСТУ) та шість стандартів організацій України (СОУ). Вісім проектів ДСТУ перебувають на стадії прийняття в Мінекономрозвитку України.

З цих нормативних документів можна виокремити такі групи національних стандартів:

основоположні стандарти на терміни та визначення основних понять, що дають змогу забезпечувати однозначною термінологією державні соціально-економічні та науково-технічні програми, законодавство України у сфері цивільного захисту;

вимоги щодо моніторингу,

щодо запобігання надзвичайним ситуаціям та убезпечення населення;

вимоги щодо оснащення аварійно-рятувальних формувань;

вимоги до засобів спеціального захисту рятувальників.

У 2014 році відповідно до наказу Мінекономрозвитку № 1367 від 21 листопада 2014 року прийнято один національний стандарт - ДСТУ 3900.101:2014 Безпека у надзвичайних ситуаціях. Основні положення (На заміну ДСТУ 3900-1999).

У процесі співробітництва у галузі міжнародної стандартизації протягом останніх 10 років ТК 40 проведено аналіз та експертизу 15 міжнародних стандартів за напрямом «Безпека у надзвичайних ситуаціях». Зокрема, у 2014 році за цим напрямом проаналізовано матеріали трьох проектів міжнародних стандартів, які дозволяють оцінити ризики, вимоги та правила впровадження комплексу організаційних, технічних і спеціальних заходів щодо захисту населення в надзвичайних ситуаціях.

Діяльність ТК 25

У період з 1992 по 2014 рік у рамках роботи ТК 25 розроблено 251 стандарт (з урахуванням змін до існуючих стандартів). 171 стандарт розроблено безпосередньо в УкрНДІЦЗ, що складає майже 70 % від загальної кількості розроблених стандартів.

Стандарти, розроблені для галузі пожежної безпеки, гармонізовані з 220 міжнародними стандартами ISO, європейськими – EN та Міжнародної електротехнічної комісії – ІЕС. А саме: ISO – 58 стандартів, EN – 125 стандартів, ІЕС – 37 стандартів. З них можна виокремити комплекс стандартів на протипожежну техніку, захист від пожеж, системи пожежної сигналізації, випробування на пожежну небезпеку електричних виробів тощо.

Протягом 2014 року розроблено та затверджено 46 стандартів у сфері пожежної безпеки, 35 з яких було впроваджено методом підтвердження.

2014 рік є найефективнішим щодо розроблення стандартів за весь період діяльності ТК 25.

З метою створення в Україні умов для розбудови та реформування системи технічного регулювання в рамках її вступу до Світової організації торгівлі (СОТ) та Європейського Союзу (ЄС) технічний комітет ТК 25 на плановій основі готує пропозиції щодо розроблення національних стандартів у галузі пожежної безпеки, гармонізованих з відповідними міжнародними та європейськими стандартами. Щорічно технічний комітет формує та подає до Мінекономрозвитку України пропозиції до Плану національної стандартизації. На 2015 рік подано 12 заявок.

В рамках надання науково-методичної допомоги з питань стандартизації структурним підрозділам ДСНС України, підприємствам, установам та організаціям розглядались проекти національних та міждержавних стандартів. Проведено експертизу та підготовлено зауваження до 77 нормативних документів.

ТК 25 постійно співпрацює та взаємодіє з технічними комітетами України: ТК 143 Системи тривожної сигналізації, ТК 13 Стандартизація електропобутових машин та приладів, ТК 40 Страховий фонд документації, ТК 135 Безпека промислової продукції та засоби індивідуального захисту працюючих, ТК 165 Індустрія безпеки, ТК 44 Зварювання та споріднені процеси, ТК 38 Стандартизація продукції нафтопереробки і нафтохімії, ТК 79 Атомна енергія, ТК 64 Спиртогорілчані вироби, дріжджі, ТК 47 Механічні приводи, ТК 131 Електроізоляційна та кабельна техніка, ТК 121 Дизайн і ергономіка та іншими.

Висновки

Розроблення та прийняття національних стандартів на основі міжнародних та європейських стандартів є одним із пріоритетних напрямів реалізації державної політики у сфері технічного регулювання і стандартизації. Це визначено програмами економічних реформ, затверджених нормативно-правовими актами Президента та Уряду України. Ключовим документом у сфері стандартизації стала нова редакція Закону України «Про стандартизацію», який набув чинності у січні 2015 року.

У зв'язку з ратифікацією «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом (ЄС), Європейським співтовариством з атомної енергії їхніми державами членами з іншої сторони» 16 вересня 2014 року в нашій державі здійснюються заходи щодо поглибленої адаптації національного законодавства у сфері технічного регулювання до вимог Угоди про технічні бар'єри у торгівлі та регламентів і директив ЄС.

Загалом, у сфері пожежної безпеки та цивільного захисту в нашій державі необхідно прийняти близько 800 міжнародних та європейських стандартів. Відповідно до прийнятих зобов'язань, Україна має прийняти ці стандарти до 2020 року, тому потрібні ефективні заходи для прискорення робіт із гармонізації національних стандартів та їх найшвидшого прийняття. Слід використати досвід інших технічних комітетів щодо впровадження європейських та міжнародних стандартів методом підтвердження та методом обкладинки. Це суттєво зменшує фінансові витрати на переклад стандартів та їх розроблення.

Також одним з невирішених залишається питання щодо затвердження проектів стандартів, які пройшли державну експертизу. Так, починаючи з 2008 року, з розроблених ТК 25 і ТК 40 проектів національних стандартів не затвердженими залишаються 16. Причому серед цих нормативних документів є стандарти, призначені для нормативної підтримки технічних регламентів. Неприйняті сьогодні стандарти втрачають актуальність.